

AGORA

Institutblad for Klassisk Arkæologi og Oldtid og Middelalder

3

1993

SEPTEMBER

Velkomst til de nye studerende

Det er tradition, at institutavisen indleder sit septemhernummer med at byde de nye studerende velkomne. Denne gang kan redaktionen endda til sin glæde byde *mange* nye studerende velkomne, og byde studerende i hele *to* fag velkomne.

Men det er umuligt for russerne at vide, hvorfor det er noget særligt, og måske bør vi præsentere os først. *Agora* er en såkaldt institutavis, og bladet har rødder tilbage til begyndelsen af 1970'erne. Godt nok har der været perioder, hvor bladet er udkommet noget uregelmæssigt, men kontinuiteten er skam ægte nok. I de første henvendte tyve år var *Agora* (der forresten ikke altid har haft det navn, oprindeligt hed det *Vox populi*) institutavis for kun Institut for Oldtids- og Middelalderforskning. Siden det første nummer i denne årgang har bladet imidlertid udstrakt sit distributionsområde til også at omfatte Institut for klassisk arkæologi.

I 1970'erne, hvor institutaviser var et almindeligt fænomen på universitetet, herskede der, som selv russerne, der er født i dé år, vil vide, vild aktivitet - eller måske kaos - på humaniora; institutaviserne blev skabt for at gøre kommunikationen mulig i de enorme årgange af studerende, og for at være organ for tidens livlige og revolutionære diskussioner. Nærværende blad havde også disse diskussioner, og det er stadig åbent for enhver form for fagkritisk aktivitet. Men som man vil se, er der plads til mere end blot og bar debat. Dette nummer viser, håber vi, meget godt, hvor vide rammer bladet har. Vi har meddelelser fra institutterne, så alle kan føle sig orienterede om de vigtigste ting, der sker i administrationen af vore fag; der er redegørelser for semesterets undervisning (redegørelser, der ofte er fyldigere end dem, man finder i læseplanen); der er meddelelser om nye fund, betragtninger om sprogpleje i vore publikationer og uddrag af skønlitterære bidrag til fagene; endelig har vi en rubrik, der hedder 'I anledning af', som er en nyhed, men som skal rumme korte eller lange (som bidragyderen synes bedst) redegørelser for ny litteratur eller andet, som man netop føler sig foranlediget til at sige noget i anledning af. *Agora* vil gerne tage alt det op, som vi arbejder med til daglig, men alligevel synes fortjener en mere varig og mere kollektiv tilværelse end blot og bart øjeblikket og den enkeltes egen bevidsthed. Derved bør *Agora* også blive en slags kollektiv hukommelse - en slags påmindelse om, hvad vi egentlig går og laver lige nu. Læsningen af de gamle numre af bladet er netop en sådan oplevelse - hvad der

egentlig foregik. Både *Agora* og *Vox populi* kan i øvrigt lånes på Statsbiblioteket - hvis nogen skulle have lyst til at se, hvad der skete engang.

Agora har også nogle 'serier', der i modsætning til *Agora* ikke udkommer regelmæssigt (*Agora* udkommer fire gange årligt). Først og fremmest *Themata*, der, som seriens navn antyder, består af hæfter, hvis indhold er bundet sammen af et eller andet tema - her i foråret er netop udkommet *Themata* 5 og 6 med titlen 'Det religiøse, det hellige og det guddommelige. Forholdet mellem de orientalske religioner og den græsk-romerske religion'.

Alle *Agoras* publikationer er gratis for institutternes 'indvånere', og man skal bare henvende sig, hvis man vil have et eksemplar. I almindelighed ligger der dog eksemplarer frit fremme på institutterne. Faktisk vil redaktionens medlemmer sikkert ikke sjældent komme rendende og prakke folk publikationerne på. Det er også gratis at komme med i redaktionen, og det håber vi da, at der er nogle, der gerne vil - netop med dette nummer er Connie Møller indtrådt i redaktionen, men ingen vil vist kalde hende for en rus (faktisk kan ingen i Århus huske, hun har været rus), så redaktionen vil da gerne endnu en gang udtrykke sit ønske om og sin vilje til at gennemtvinge, at nogle studerende - gerne russer - træder ind i redaktionen snarest.

Men det er altså dette kommunikationens og erindringens værktøj, der byder de nye studerende velkomne. Vi er meget glade for at få så mange nye læsere, men vi er endnu gladere for at kunne konstatere, at der stadig er så stor en interesse for vore fag - glade for endnu en gang at kunne konstatere, at rygterne om fagenes død er stærkt overdrevne. Dermed ikke være sagt, at der ikke er problemer; problemer på alle leder og kanter med rekruttering af studerende som af kommende forskere, med bevillinger og SU og studietider og undervisningsudbud og så fremdeles - så længe der stadig er folk, der ønsker at studere vore fag og bibringe dem deres engagement, er der ikke alene håb forude, men trivsel iblandt os. Og det er jo netop det, der er pointen: den videnskab, I som russer nu skal ind i, er ikke noget, man indvies til ved eksamen, men noget, man fra den første dag befinder sig midt i. I begyndelsen kan man måske nok føle sig lidt utilstrækkelig - men det kan man forresten også henimod slutningen af en videnskabelig løbebane. Så længe der er tale om en bred og åben kommunikation, hvor man erkender, at ingen detalje kan unddrage sig den helhed, den er en detalje af, og ingen helhed kan undvære de detaljer, den består af, og specialisten

derfor bearbejder sine detaljer for at belyse helheden og helheden anskues som den baggrund, på hvilken man kan formulere de virkelig væsentlige detail-problemer; og så længe man ser i øjnene, at der ikke er et forum for helhedsforståelse så perfekt som de studerende i faget - så længe vil fagene trives, for så længe er alle parter essentielle og nødvendige medspillere, og ikke blot informationsbanker på vejen mod den forjættede eksamen eller - hvad der er langt værre - enheder, der udløser fortsatte bevillinger, så længe de da f.. f..... bliver ved med at bestå deres eksamener. *Agora* er ikke og vil ikke være en station på vejen til eksamen. *Agora* er et udtryk for viljen til at tale sammen, til trods for alle forskelle i niveau, man måtte føle, der findes. *Agora* er derfor også et sted, hvor alle skriver - uanset hvor utilstrækkelige de føler sig. Her er enhver betragtning lige væsentlig. Her er alle lige.

Mere velkommen kan vi vist ikke byde.

... og lidt om vore planer

Efter velkomsten et par bemærkninger om, hvad redaktionen vil tage sig for i de kommende numre. For det første vil vi meget opfordre folk til at bidrage til den nye klumme 'I anledning af'. Et af redaktionens medlemmer har påtaget sig den opgave at lave fire bidrag af forskelligt ambitionsniveau, bare for at give nogle eksempler på, hvad man kunne gøre. En god idé er det for eksempel at forsøge at sætte overvejelser, man gør sig ved læsningen af en bog, på tryk - aldrig bliver man så meget på det rene med, hvad man mener, som hvis man skubber sig selv lige ud over den kant, og afklaring er aldrig af det onde.

For det andet vil vi gerne slå et slag for specialerne her i *Agora* til gavn og glæde for alle. Derfor bringer vi en foreløbig status over specialer skrevet inden for de sidste år på O&M. Hermed er samtidig givet en opfordring til, at man indsender et resumé og eventuelt en prioriteret litteraturliste, samt oplysning om, hvorvidt specialet udlånes. Vi er naturligvis også interesseret i at høre, hvad igangværende specialestuderende beskæftiger sig med.

"Den skriftlige prøve i specialeområdet (ekstern) har som formål at vise eksaminandens evne til at behandle et emne på grundlag af kilderne og med benyttelse af den relevante litteratur. Der fordres

evne til problemafgrænsning og problemløsning og til kritisk og selvstændigt at behandle emnet."

Specialet er en vigtig del i ens uddannelsesforløb. De fleste specialer studerende gennemgår bestemte faser i et næsten fast mønster: *Før-speciale-fasen*; hvad vil jeg skrive om? hvornår har jeg litteratur nok? hvornår skal jeg begynde at skrive? *Under-speciale-fasen*; har jeg overset noget? hvordan laver jeg litteraturlisten og hvordan med noterne? hvad er det egentlig jeg skriver om? Og pludselig en dag står man så på registraturen og afleverer det digre værk, mens man omsonst kigger efter den røde løber og forgæves lytter efter fanfaren. Mit speciale? Jo, det ligger vist et eller andet sted.

Specialeskrivningen er ofte en ensom foreteelse, selvom specialer studerende i sagens natur er fredede mennesker: Man bærer over med pludseligt udviklede særheder, såsom at forskyde frokostpausen og det næsten blasfemiske i at springe kaffepausen over. Men vi kunne bruge hinanden langt bedre - både de, der skal igang, de, der er igang, og de, der har skrevet speciale. Der er så mange ubesvarede spørgsmål i forbindelse med specialet, og alt for mange specialer underkastes kun korrekturlæsningens og bedømmelsens øjne. Specialerne bør udnyttes langt bedre end tilfældet er nu: Til at se, hvorledes et sådant praktisk kan skrues sammen, til at få ideer og inspiration - kort sagt, til gensidig glæde og gavn!

Inden for de sidste par år er der skrevet specialer i følgende områder og emner:

Vergils Aeneide Camilla som nøglefigur i Aeneidens anden del. (Kirsten Wellner Jensen, 1.2.90)

Det apologetiske tema i Ovids *Amores*, belyst med udgangspunkt i Am. 1.1 og 1.15, med særligt henblik på forholdet til Propertius. (Helle Brink, 1990)

Pindar Med udgangspunkt i Nem. 4, Nem. 5 og Isth. 8 undersøges forholdet mellem myten og den konkrete situation i Pindars epinikier til adressater fra Aigina. (Anne Granum-Jensen, 1.3.91)

Det latinske aspekt På grundlag af undersøgelser inden for tre forfatterskaber fra tidsrummet ca. 200 f.Kr. til ca. 100 e.Kr. tages stilling til det spørgsmål, om der kan konstateres ændringer i det latinske aspektsystem inden for denne periode. Undersøgelserne koncentrerer sig i det væsentlige om indikative fortider. (Nina Bendix, 17.8.91)

Euripides Kvinders hævn i Euripides' Medea, Hippolytos og Hekabe. (Connie Møller, 22.1.92)

Horats' satirer Med hvilken ret kaldes nogle af Horats' satirer for diatriber? •En redegørelse for forskningshistorien. •En belysning af Horats' egne herhenhørende udsagn om sine inspirationskilder og om sin personlige stilling. •En undersøgelse af argumentation, tematik og personkarakteristik i 1. bogs satirer 1, 2 og 3, med inddragelse af 2. bogs satirer 2, 3 og 7. (Bodil Schjemte Jensen, 12.11.92)

På nuværende tidspunkt er der tre specialestuderende i gang:

Hans Balling; Lukan

Dorthe Andersen; Hesiods Theogoni og nærorientalske paralleller

Lars Roesen:

Meddelelser fra institutterne

Institut for Oldtids- og Middelalderforskning

Først vil jeg gerne sige et par ord om noget meget håndgribeligt, nemlig instituttets forventede flytning ved årsskiftet 93/94. Mest autentisk kan dette ske ved, at mit brev af 2.7.93 til O & M's ansatte samt bestyrelsens to studenterobservatører gengives:

''Efter en uge med omtrent daglige møder om instituttets flytning ved årsskiftet har Dalsgaard Larsen - som har deltaget i adskillige af disse møder - og jeg dekanens ord for, at flytningen bliver til noget på de vilkår, som har forekommet både Dalsgaard Larsen og mig udmærkede. Lad os efter sommerferien foretage en udflugt derover og se, hvilke lokaler det drejer sig om.

Dekanen understregede, at den endelige bekræftelse af hele arrangementet først finder sted i løbet af efteråret - forhåbentlig tidligt på efteråret - når handelen om Ortopædisk Hospital er gået i orden og det er sikkert, at Teologi kan flytte på Ortopædisk - formentlig i foråret 1997 - og Historie dermed over i nærheden af os. Således bliver vilkårene for oldtids-historikerne ved biblioteksanvendelse faktisk gunstigere, end oldtidshistorielærerne generøst accepterede i sin tid, da der jo ikke var udsigt til, at vi på lidt længere sigt ville blive naboer igen.

Punktet undervisningslokaler har jeg aftalt med teologerne, at vi holder os i tæt kontakt om."

Tidsskriftet ''Sfinx'' er blevet tvunget til at flytte fra ''vores'' bygning 323 over i 325. Tidsskriftets redaktion har bedt om, at vi under flytteforhandlingerne hele tiden er opmærksomme på, at ''Sfinx'' meget gerne vil flytte med os over i nærheden af arkæologerne. Dette må vi huske.

Det andet punkt, jeg vil gå ind på, vedrører forskeruddannelse. Det har længe stået klart, at hvis der skulle ydes slagkraftig forskeruddannelse inden for antikfagene ved Aarhus Universitet, måtte dette foregå inden for Center for Antikstudier, hvor arkæologi, oldtidshistorie og klassisk filologi sammen med nogle af de teologiske fag kan gå sammen om at give de Ph.D.-studerende en god uddannelse. På baggrund af den nye forskeruddannelsesbekendtgørelse har en arbejdsgruppe under Center for Antikstudier udarbejdet et svar til Fakultetet og i anden omgang til Statens Humanistiske Forskningsråd; denne dokument-samling kan lånes på sekretariatet. Der findes i den bl.a. et par sider om Institut for Oldtidsog Middelalderforskning. De første sider af skrivel-sen forsøger på baggrund af kravene i den nye bekendtgørelse at beskrive, hvordan et Ph.D.-studieforløb på det antikke felt kan udformes; bekendtgørelsens krav er jo blevet ret hånd-faste.

For det tredje vil jeg nævne, at der forestår krævende forhandlinger mellem studienævnet og institutledelsen med henblik på at få udformet et svar på en lang række

spørgsmål vedr. Fakultetets langtidspanlægning. På det årlige fakultetsseminar på Sandbjerg (den 25.-27. oktober) skal netop langtidspanen samt fakultetets forskellige nøgler behandles.

Til studenterne vil jeg gerne sige følgende: Stil hele tiden spørgsmål om, hvad der sker ved instituttet og hvorfor, til jeres to observatører i institutbestyrelsen, Hans Balling og George Hinge. De ved meget de to. Der hænger i øvrigt en mappe med Fakultetsrådets indkaldelser og referater på tavlen lige uden for sekretariatet.

Hvad "aviser" angår, har vi nu som klassiske filologer på Det humanistiske Fakultet ved Aarhus Universitet disse tre trin: Agora, HumAvisen og Information & Debat.

Jeg håber, at det semester, vi går ind i, vil blive kendetegnet ved stort nærvær og ved mange gode diskussioner samt et par mindeværdige fester.

Nygræsk

Det er mig en stor glæde at kunne meddele, at Dekanen 19. august har bevilget os 60 uass.-timer til nygræsk, hvilket betyder, at der omsider igen kan blive oprettet et begynderhold her ved instituttet. Hvornår de 2 ugtl. timer kommer til at ligge, og hvem underviseren bliver, vil blive bekendtgjort ved opslag snarest muligt.

Således vil 30 af de 60 uass.-timer blive anvendt. De andre 30 skal bruges til JÅU-holdet i nygræsk, som nu går ind i sit 4. semester, og hvor der skal undervises af andre end Ole Thomsen.

Semesterets undervisning

Der er indlagt et skema over undervisningen i midten af dette nummer af *Agora*. Udeladt af skemaet er dog den elementære græskundervisning.

Om nygræsk, se meddelelserne fra institutbestyreren på O&M ovf..

Undervisningen på Oldtid og Middelalder begynder, hvis ikke andet annonceres på opslagstavlen, den 2. sept.

SÆRLIG UNDERVISNING - KLASS. ARK.

John Hayes vil være tilknyttet Institut for Klassisk Arkæologi som gæsteforsker i ugerne 43 - 45 (25. oktober - 12. november). Han vil levere følgende bidrag:

Introduktionsforelæsninger:

- a) Pottery (ma. 25. 10. kl. 10.15 - 11.45)
- b) Field survey (ma. 25. 10. kl. 13.45 - 14. 45)

Oversigtsforelæsninger:

- a) Late Roman and Byzantine pottery and glass (ti. 26. 10 kl. 10.15 - 11.45)
- b) Red Slipped wares in the Eastern Mediterranean (ti. 2. 11. kl. 10.15 - 11.45)

To hel-dags seminarer om keramik fundet i Paphos med særlig fokus på typologi og kronologiske holdepunkter:

- a) Classical-Hellenistic period (ma. 1. nov. kl. 10.15 - 14.45?)
- b) Roman-Byzantine period (ma. 8. 11. kl. 10.45 - 14.45?)

Endelig en et-dags workshop, hvor danske arkæologer fremlægger og diskuterer materiale (keramik, glas eller andet), der stammer fra egen forskning eller feltarbejde (ti. 9. 11. kl. 10.15 - 15.45?).

Se endvidere beskrivelsen af kurset 'Romersk keramik I' nedenfor!

INTRODUCERENDE UNDERVISNING

Introduktionskursus til klassisk arkæologi - NN

On. 9 - 12 i studiesamlingen. Første gang 8. sept.

En introduktion til græsk og romersk kunst- og kulturhistorie. Undervisningen er en fortsættelse fra forårssemesteret 93.

Introduktion til studiet i klassisk filologi mm. - Giuseppe Torresin

On. 10 - 12 i 323/122.

Introduktion til studiet er for alle der påbegynder studiet. En del af kurset bruges til en elementær gennemgang af Tekstkritikken, d. v. s. en introduktion som gør det muligt at læse og forstå et tekstkritisk apparat.

Græsk prosa - Bent Dalsgaard Larsen

On. 8 - 9 i 323/122, to. 8 - 9 i 410/348 og fr. 8 - 9 i 323/126.

Introduktion til Homer - Poul Ole Jastrup

To. 13 - 14 i 323/114 og fr. 10 - 12 i 323/126.

Da nogle af deltagerne utvivlsomt allerede har læst noget Homer og ikke i unødigt omfang skal trætes med at læse det samme en gang til, har jeg ikke lagt mig fast på, hvilke bøger af Iliaden og Odysseen vi skal læse, udover at vi i første semester skal læse noget fra Odysseen og i andet noget fra Iliaden, og at vi indledningsvis læser de første 101 vers af 1. sang af Odysseen. Tekst og noter hertil vil blive uddelt.

Som grammatisk hjælpemiddel skal anvendes: J. Blomqvist og P. O. Jastrup, *Grekisk - græsk grammatik*, Akademisk Forlag, 2. optryk 1992, hvor der side 279 - 346 er en gennemgang af den homeriske dialekt. Som forberedelse til første time vil det være hensigtsmæssigt, hvis I læser § 318 (indledningen) og evt. §§ 324-28 om de almindelige metriske og prosodiske principper. Der vil blive lagt ikke ringe vægt på korrekt skandering og oplæsning.

Latinsk prosa - Bent Dalsgaard Larsen

On. 9 - 10 i 323/122, to. 9 - 10 i 410/348 og fr. 9 - 10 i 323/126.

Introduktion til latinsk poesi - Simon Laursen

Ti. 10 - 12 i lokale 341 på Trøjborg og on. 14 - 15 i 323/322.

Kurset vil strække sig over to semestre, og i forventningen om, at jeg har kurset i begge, begynder vi med ret lette tekster fra kejserti-

den - Phaedrus' fabler og epigrammer af Martial. Derfra videre til augustæisk tid: gennem Ovids Amores over et skønsomt udvalg af Horats (både heksametriske og lyriske digte) til Vergil. Så republikanske digte: Lukrets, måske Catul, endelig Plautus (og hvis det ønskes, Ennius - som vi læste i sidste semester: det *kan* lade sig gøre). Dermed er de fleste typer tekst dækket.

Elementært græsk - NN

Ma. 13 - 14 i 323/114, ti. 13 - 14 i 323/118, on. 13 - 14 i 323/114, to. 13 - 14 i 410/348 og fr. 12 - 14 i 323/126.

FÆLLES FOR GRÆSK OG ROMERSK

Kursus i tekstkritik - Holger Friis Johansen

Ma. 13 - 14 i 323/322.

For alle studerende. Grundbog: M. L. West, *Textual Criticism and Editorial Technique*, Teubner, Stuttgart 1973. Bogen giver både græske og latinske teksteksempler, så ingen deltager bør være helt blank i nogen af de to sprog. Vi gennemgår største delen af bogens teoretiske del, som fylder i alt knapt 100 sider, og et passende antal eksempler. - 1 ugl. time.

Øvelser i græsk og latinsk metrik - Giuseppe Torresin

To. 14 - 15 i 323/144.

I begyndelsen af kurset vil jeg forklare de grundlæggende begreber i prosodi og metrik. Det vil være betydningsfuldt at behandle disse begreber samtidigt med hensyn til græsk og til latin, for det første fordi det teoretiske grundlag også for den latinske prosodi og metrik er græsk, for det andet fordi det vil være praktisk og det vil hjælpe vores hukommelse at se ligheder og forskelle systematisk og klart.

Efter disse fællestimer deles kurset i to, når vi skal øve os i at læse metrisk. En del af timerne i latinsk metrik vil så falde sammen med de øvelser i plautinsk metrik som er omtalt under afsnittet om Plautus Mostellaria.

Jeg håber at have tid til at indtale nogle metriske øvelser på bånd, men arbejdet med indtalelse er temmelig kompliceret og kan kun gøres når sproglaboratoriet er frit.

Græsk og romersk historie og samfundsforhold - Giuseppe Torresin

Ma. 14 - 16 i 323/144 (fælles og græsk), fr. 14 - 15 i 323/126 (rom.)

Programmet for de to kurser kan kun fastlægges, når SN ved, hvor mange 1-årsstuderende der har behov for Romersk historie og samf. Hvis Græsk og Romersk skal have en fællesttime, så bliver emnet for denne time Roms erobring af Grækenland og af den hellenistiske Orient. Erobring? eller befrielse? Imperialisme? Propaganda?

Inden for den græske arkaiske historie behandles nogle emner med flere detaljer end resten. Jeg vil redegøre for nogle forsøg på at fylde den periode som går fra de mykenske paladsets brand til protohistorien i det 8.-7. århundrede: Var dorerne allerede på Peloponnes under den mykenske kulturs blomstring? Er der kontinuitet mellem Achæerne og dorerne? Hvordan kan man forklare de to samtidige bosættelseformer på Kreta i "eftermykensk" tid: ubefæstede byer på sletten og ved kysten og befæstede byer på toppen af et bjerg?

Et andet emne som skal særbehandles er Tyrannerne i det 6. årh., især forbindelsen mellem tyrannis og landbrugets sociale problemer.

UNDERVISNING I GRÆSKE EMNER

Euripides, Hippolytos - Holger Friis Johansen

On. 10 - 12 i 410/348.

Tekstgennemgang, for alle græskstuderende, dog ikke førsteårsstuderende. Tekst: ed. Diggle, OCT vol. 1, 1984. - 1 ugl. dobbelttime.

Stykket hører til de lettere, men vi når kun ca. halvdelen; resten tages som kommenteret referat, evt. i opgaveform.

Platon - Bent Dalgaard Larsen

Ti. 10 - 12 i 410/348.

Ægæisk forhistorie - NN

To. 13 - 15 i studiesamlingen. Første gang 9. sept.

Hovedvægten i forelæsningserne kommer til at ligge på den senere del af bronzealderen, fra skaktgravsperioden til bronzealderens afslutning. Problemerne med den relative og absolutte kronologi tages op til diskussion, væsentlige gamle og ikke mindst nye udgravninger gennemgås, og under hele forløbet vil det blive belyst, hvad vi i dag ved om Europas første højkulturer, hvad enten det drejer sig om arkitektur, kunst, gravskikke, religion, samfundsforhold, interne kontakter og ikke mindst kontakter med omverdenen.

Græsk skulptur - Pia Guldager Bilde

Ti. 13 - 15 i studiesamlingen. Første gang 7. sept.

Modulundervisning i græsk skulptur for studerende på grunduddannelse.

Hellenistiske grave - Pia Guldager Bilde

Fr. 13 - 16 i studiesamlingen. Første gang 5. nov.

Vi vil studere de lykiske og kariske grave fra 4. årh. og den hellenistiske periode, samt de grave på de foranliggende øer, der er inspireret heraf. Vi vil beskæftige os med både det arkitektoniske og billedmæssige program og søge at aflæse dette som udtryk for en verden i forandring.

Introducerende litteratur:

J. Zahle, *Arkæologiske studier i lykiske klippegrave og deres relief-fer*, København 1983.

J. Fedak, *Monumental Tombs of the Hellenistic Age*, Toronto 1990.

Græsk sprogfærdighed ('Græsk stil') I - Holger Friis Johansen.

2 ugl. timer. Der benyttes: Simon Laursen, *Τὸ δούλιον ἡμᾶρ*, Odense 1992. Gennemføres på lignende måde som latinsk sprogfærdighed I, d. v. s. med tekstanalyser, små 'stile' og evt. versioner.

UNDERVISNING I ROMERSKE EMNER

Plautus, *Mostellaria* - Giuseppe Torresin

To. 10 - 12 i 410/348.

I foråret 91 læste jeg *Mostellaria* med 1. årsstuderende. Vi koncentrerede os om det elementære og naturligvis læste vi kun til v.430; det er ikke muligt at læse mere i en introducerende tekstgennemgang. Nu vil jeg begynde fra v. 431 for at give deltagere fra F-91-kurset mulighed for at læse en hel komedie og ikke kun en del. Jeg vil også forsøge i særlige timer at læse de første 400 v. med studenter, der ikke har læst dem, og at gennemgå nogle af de elementære regler om plautinsk prosodi og metrik, som de andre studenter allerede kender. Men også disse timer er åbne for alle, for eks. også for de studenter, der måtte ønske at repetere og øve sig.

Sonnenschein's kommentar er ikke til at få; vi klarer os med fotokopier.

Vi begynder altså at læse fra det sted i komedien, hvor den gamle herre er ved at komme hjem. Sønnen med sin pige og vennen har moret sig i den tid, hvor familiefaderen har været i udlandet. Der er risiko for, at faderen netop træffer sønnen, mens en fest er i fuld gang foran huset. Med stort besvær er det netop lykkedes Tranio, slaven, at stoppe alt og alle ind i huset: glas og flasker, parfume og sofaer, glade piger og den fulde kammerat. Sønnen er som familiesønnerne sædvanligvis er: uden energi, uden fantasi, og bange: hvad ville der ske, hvis der ikke var en tjener af Tranios kaliber, der bevarer hovedet koldt også i denne dramatiske situation? Tranio berøver sågar os tilskuere spændingen ved højtideligt at love, at han vil bedrage sin herre. Men spændingen om hvordan det vil gå, kan kun være til stede, hvis vi er i tvivl om at han er i stand til at bedrage den gamle: men det er vi ikke og Tranio hentyder endog til den måde, han vil narre herren på. Denne mangel på spænding i nogle (men ikke alle) knudepunkter i en antik komedie er noget typisk for den antikke dramatiske teknik: vi tilskuere skal kun mere os ved at se i handling det som i forvejen kort er blevet beskrevet med ord, og ikke mindst skal vi kende en persons ægte intentioner bag de ofte misvisende ord. Kun personerne i komedien skal bedrages, ikke vi tilskuere. Er det også sådan i tragedien? også i moderne teater? i romaner? Og hvad skal vi så sige om den næste scene, hvor noget overraskende indtræder uden forberedelse, noget som får den før selvsikre Tranio til at tvivle på sig selv?

Spørgsmål af den slags vil beskæftige os meget, således som de beskæftiger den moderne kritik, der forsøger at opløse alle komediers intrige i komponenter, som man kan kombinere både som de faktisk er kombineret i de eksisterende komedier men også på andre måder. Men der er også alternativer til denne rent formelle analyse: opmærksomhed på motiverne, på det komiske, på samspillet mellem tilfældet og snuhed og andre endnu.

Også et andet problem vil vi undersøge: hvor fri var en skuespiller i fortolkningen af en Plautus-komedie? Dikterer teksten gestus og stillinger, skuespillerens plads på scenen i forhold til en anden skuespiller, og bevægelser til højre eller til venstre? Kan vi læse alt det fra teksten der ikke har regi-bemærkninger? Hvordan med moderne opførelser af Plautus?

Sallust, Jugurtha - Simon Laursen.

Fr. 10 - 12 i 323/230.

Ingen har givet en bedre begrundelse for at læse netop denne historiske monografi af Sallust end litteraturhistorikeren J. Wight Duff:

The Bellum Iugurthinum, on the struggle with Jugurtha from 112 to 106, has, along with considerable maturity, the freshness of a good book for boys. If one excepts its politics and reflections, it contains much that, read in youth, will be remembered for a lifetime - the realistic sense of North-African landscape, the wiliness of the Numidian, the deadly grapple and vicissitudes of battle and siege, and the thrilling description of more than one unscrupulous murder.

Ikke uden grund anvendte legendariske Kristian Mikkelsen sammen med den anden puniske krig den jugurthinske krig som stof til sin latinske læsebog. Og selv Sallust mente i grunden, at krigens dramatiske karakter var et godt argument for at skrive om den. I kapitel fem skriver han:

Bellum scripturus sum, quod populus Romanus cum Iugurtha rege Numidarum gessit, primum quia magnum et atrox variaque victoria fuit, dein quia tunc primum superbiae nobilitatis obviam itum est; quae contentio divina et humana cuncta permiscui eoque vecordiae processit, ut studiis civilibus bellum atque vastitas Italiae finem faceret.

I Mogens Leisner-Jensens oversættelse fra 1990:

Jeg vil skrive om den krig, som det romerske folk førte med Jugurtha, Numidernes konge; for det første fordi den var langvarig og forbitret og heldet bestandig skiftede, dernæst fordi den herskende klasses overmod under denne krig for første gang vakte modstandere til kamp, og fordi denne kamp vendte op og ned på alle guddommelige og menneskelige love og tilsidst rasede så vildt, at borgernes indbyrdes stridigheder endte i åben krig og Italiens forødelse.

Der er altså to temaer - en bloddryppende krig og de første trin i retning af de borgerkrige, der lagde Italien øde. Den modstander, der rejste sig imod nobiliteten ('nobilitas' er mere specifikt end 'den herskende klasse'), var Marius, og Sallust omtaler også hans berømte hær-reform, der sluttede udviklingen fra borger-hær til professionel hær, og dermed gjorde soldaterne afhængige af deres general. Hele *Jugurtha* slutter med at pege videre ind i Marius' karriere, ikke med henrettelsen af Jugurtha (der slet ikke nævnes). Marius bliver allerede derved en central figur i *Jugurtha*, men også ellers ofres der i anden halvdel af værket større opmærksomhed på ham end på personen Jugurtha. Gennem beskrivelsen af Marius (og gennem nogle andre passager, især en lang politisk ekskurs) giver Sallust sin vurdering af nobiliteten og hele det romerske politiske systems virkemåde til kende, og det er meningen, at denne vurdering skal stå i centrum i tekstgennemgangen. Kodeordet for Sallust er 'superbia' - 'superbia' er netop, hvad der helt præcist kendetegner nobiliteten, og det drejer sig derfor ikke mindst om at fastlægge dette ords nøjagtige betydning for Sallust ('overmod', der primært henviser til handling, er nok for snævert - 'arrogance', der henviser til opførsel eller optræden, er ikke sjældent bedre, men taber handlingssiden). Romersk politisk terminologi, især slagordene, vil stå centralt i enhver læsning af Sallust.

Som også Leisner-Jensen gør opmærksom på, i en note til det ovenfor citerede, findes udtrykket 'vastitas Italiae' ('Italiens forødelse', ikke dårligt: udtrykket er også lidt påfaldende på latin) i et brev fra Asinius Pollio til Cicero fra 43 fvt. om Italiens daværende politiske tilstand. Den fortolkning af Sallust-passagen er derfor blevet foreslået, at udtrykket også her betegner tilstanden i årene efter Cæsars død; Sallust skulle altså henføre sin egen tids problemer til udviklingen fra Marius og fremefter. Ikke alle har villet skrive under på denne fortolkning, men den springer af en almen fortolkningslinie, der gerne ser Sallust som særdeles engageret i sin egen tids problemer, og vel at mærke som en af

Cæsars støtter. Denne fortolkningslinie er især interesseret i *Catilina*, som jo er samtidshistorie, men er også blevet anvendt på *Jugurtha*. Spørgsmålet er så: er det korrekt at læse *Jugurtha* på en 'cæsariansk' måde? Eller som partiskrift for 'popularerne'? Jeg tror det ikke (Marius er ikke rent sympatisk skildret) - men i tekstgennemgangen får vi vel at se.

Et andet resultat af tolkningen af Sallust som en stor 'popular' har været indgående studier i hans præsentation af Cicero, Cato og Cæsar i *Catilina*. Igen er det nok muligt, at Cicero er nedprioriteret (i hvert fald i forhold til hans egen opfattelse), men der er ikke tale om en politisk afstandtagen fra ham. Men det kan man næppe sige om de to forfatters opfattelse af stil, og slet ikke om deres opfattelse af, hvordan historisk prosa skal skrives. Cicero var (selv uden selvovervurdering) sin tids største prosaist, og skønt han aldrig selv skrev historie, havde han sine ideer om historiografi og historieskrivningens sprog og stil. Det ser næsten ud, som om Sallust bevidst gjorde oprør imod Cicero på dette punkt, og tekstgennemgangen vil derfor starte med at gennemgå nogle centrale tekster af Cicero om historieskrivning: et brev til Luceius (*ad fam.* V 12), en passage af indledningen til *de legibus* (I 4 - 9) og en længere passage fra *de oratore* (II 51 - 64). Her gennemgår Cicero også historiografiens litteraturhistorie, som den så ud i Rom på Sallusts tid, og han åbner en diskussion om, hvad en historisk 'monografi' (som *Catilina* og *Jugurtha*) vil sige, og hvilke forbilleder den kan have. Disse tekster altså læst eller kigget på til første eller måske snarere anden gang (vi kan snakke om evt. at lave nogle fotokopier). Der er danske oversættelser til både *de legibus* og *de oratore*, om der er til brevet til Luceius, ved jeg ikke.

Cicero udtaler et forbud mod 'gratia' og 'simultas' i historieskrivning (*de orat.* II 62). Som allerede antydnet, har man haft Sallust mistænkt for at overtræde dette forbud; og det er da i alle fald givet, at der er fremstillinger, der vægter sagerne anderledes, end han gør. Disse parallelle fremstillinger skal spille en stor rolle i tekstgennemgangen - og jeg foreslår, vi gør det til en af tekstgennemgangens opgaver at lave en samling af oversættelser af tekster til krigen mod Jugurtha ud over Sallust. Oversættelserne skal trykkes i Agora og dermed i princippet gøres tilgængelige for læsere af Leisner-Jensens oversættelse. Måske vi også punktvis kan kigge dybere i Leisner-Jensens oversættelse og diskutere oversættelsesproblemer lidt nøjere - en eller anden skal 'anmelde' denne oversættelse!

Endelig lidt om sekundærlitteraturen. I 50'erne studerede man den måde, hvorpå *Catilina* og *Jugurtha* er bygget op; i 60'erne skrev man store monografier om Sallust i sin helhed; i 70'erne ebbede den slags ud, og man skrev kommentarer; i 80'erne begyndte man ikke mindst at studere tekstoverleveringen - det bar mod nye tekstudgaver. Den nye tekstudgave, som er bestilt til Stakbogladsen og bør være der ca. ved semesterstart, er af ingen ringere end L. D. Reynolds, og den bør man vel anskaffe sig. Mogens Leisner-Jensens oversættelse blev udsendt i 1990 på Museum Tusulanum af Selskabet til Historiske Kildeskrifters Oversættelse. Der er to nyere kommentarer: G. M. Paul, *A Historical Commentary on Sallust's Bellum Jugurthinum*, Liverpool 1984, og Erich Koestermann, *C. Sallustius Crispus, Bellum Iugurthinum*, Heidelberg 1971 - meget forskellige og derved særligt nyttige at bruge i modsætning til hinanden. De store monografier var Karl Büchner, *Sallust*, Heidelberg 1960, Ronald Syme, *Sallust*, Berkeley 1964, og A. La Penna, *Sallustio e la rivoluzione romana*, Milano 1968 - på mange måder umådeligt forskellige, og måske, som dinosaurerne, uddøde i dag (det kan vi snakke om). En lille nyttig bog er D. C. Earl's *The Political Thought of Sallust*, Cambridge 1961. En bibliografi udkom 1965: A. D. Leeman, *A Systematical Bibliography of Sallust (1879 - 1964)*, Leiden 1965. Strukturanalyser især K. Büchner, *Der Aufbau von Sallusts Bellum Iugurthinum*, Wiesbaden 1953 og A. D. Leeman, *Aufbau und Absicht von Sallusts Bellum Iugurthinum*, Amsterdam 1957.

Endelig et praktisk resumé: første gang fredag d. 10. sept. med indledende snak og fordeling af opgaver; anden gang d. 17. sept. Cicero om historiografi og begyndelse af Sallust selv; derefter læses sammenhængende frem til og med kapitel 16 - og derefter diskuterer vi nøjere, hvad vi gør.

Horats, Oderne 4. bog - Simon Laursen.

Vi har et hængeparti fra sidste semester, og vi har aftalt at slutte det. Jeg forestiller mig, at vi kan gøre det ved at koncentrere os om 4, 15, endnu en stor ode til Augustus, og så kaste blik tilbage over bogen derfra (for dette sidste digt samler mange tråde). Interesse-rede bedes komme op til mig tirsdag d. 14. sept. kl. 12.00 på mit kontor - så aftaler vi nærmere.

Studiekreds/øvelse over romersk religion - Jacob Balling (Kirkehistorie), Erik Christiansen (Historie) og Ittai Gradel (Klassisk arkæologi)

On. 14 - 16 i studiesamlingen . Første gang 8. sept.

Studiekredsen/øvelsen er et ét-semsters-forløb, som har til formål at belyse og diskutere romersk religion i et tværfagligt perspektiv, dvs. sat ind i en politisk, social, historisk og mentalitetshistorisk sammenhæng. Med 'religion' menes både den officielle og private; derimod inddrages jødedom og kristendom kun for såvidt de direkte eller indirekte siger noget væsentligt om romersk religion. Forløbet kan følges som forberedelse til et eventuelt speciale, men kan også indgå i de respektive tre fags overbygningsuddannelser (konkret afhængig af de respektive studieordninger).

Vi begynder onsdag den 8. september med at præsentere os selv, vore tanker om forløbet og den litteratur, der lægges til grund for det.

Romerske kopier med særligt henblik på Afrodisias-skolen - Niels Hannestad

To. 10 - 12 i studiesamlingen. Første gang 7. sept.

Tidligere anså man romerske kopier for at være slaviske reproduktioner af græske mesterværker. Deres primære værdi blev derfor anset for at ligge i det forhold, at man derigennem kunne rekonstruere de tabte græske originaler.

Den seneste generations forskning har betydet en total nyvurdering af hele kopist-fænomenet. Nu betragtes 'kopier' som skulptur i sin egen ret og dertil som et medie, der kan aftvinges utallige oplysninger om det romerske samfund.

Som introduktion kan anbefales:

B. Sismondo Ridgway, *Roman Copies of Greek Sculpture: The Problem of the Originals*, Ann Arbor 1984.

Romerske mønter - Niels Hannestad

Fr. 10 - 12 i studiesamlingen. Første gang 10. sept.

Det romerske møntsystem gennemgås fra dets indførelse i 3. årh. f. Kr. til Constantin den Store. Med udgangspunkt i Antikmuseets samling vil de forskellige typer og motiver blive behandlet.

Som introduktion kan anbefales:

J. Kent - B. Overbeck - A. Stylow: *Die römische Münze*, Hirmer Verlag, München 1973 (evt. eng. udg.)

Romersk keramik I - Pia Guldager Bilde

Ti. 10 - 12 i studiesamlingen. Første gang 7. sept.

Der gives et halvt semesters undervisning (september-oktober) som forberedelse til John Hayes' besøg. Undervisningen vil bestå af to dele, der vil blive afholdt parallelt.

- 1) Gennemgang og bearbejdning af de romerske kar og skår i Antikmuseet.
- 2) Kollokvium over og gennemgang af John Hayes' produktion. Undervisningen, der er en fortsættelse af undervisningen i FS '93 (Metodeproblemer i udforskningen af romersk keramik), tager sigte på elementær genkendelse af forskellige romerske keramik typer, gennemgang af procedurer vedr. bearbejdning og forberedelse af keramik til publikation, samt på at opnå et overordnet kendskab til John Hayes' produktion, ikke mindst til hvilke varegrupper, han bearbejder, og deres fordeling i tid og rum. Vi vil søge at drøfte hans metode, samt diskutere det kronologiske skelet, han fremlægger.

Inspiration og baggrund - læsning af romerske forfattere.

Ole Thomsen opfordrer alle til at benytte sig af muligheden for at høre nogle (gæste-) forelæsninger under kurset her. Tilmelding, der ikke er absolut påkrævet, kan ske hos Grete Flarup på sekretariatet for O&M. Studerende deltager gratis.

Over 6 onsdage i løbet af efteråret afholdes et såkaldt universitetskursus for latin- og oldtidskundskabslærere. Det er arrangeret i et samarbejde mellem Institut for Oldtids- og Middelalderforskning ved Aarhus Universitet og Klassikerforeningens lokalafdeling i Aarhus Amt. Kurset med titlen *Inspiration og baggrund* har læsning af romerske forfattere som sit emne.

Alle foredragene finder sted onsdage kl. 15 - 18 i Bygning 325, lokale 440 (ved Nørrebrogade) efter følgende program:

15. sept.: Didaktiske overvejelser ved læsningen af romerske forfatter, ved lektor, cand. mag. Ivar Gjørup.

29. sept.: Catul, ved *docent, dr. phil. Ole Thomsen, Aarhus Universitet.*

27. okt.: Cicero, ved *professor, dr. phil. Johnny Christensen, Københavns Universitet.*

3. nov.: Properts, ved *professor, dr. phil. Holger Friis Johansen, Aarhus Universitet.*

17. nov.: Vergil Æneide, ved *professor, dr. phil. Otto Steen Due, direktør for det danske Akademi i Rom.*

1. dec.: Plinius, ved *docent, dr. phil. Jacob Isager, Odense Universitet.*

Den genvundne digter

af Guido Bastiniani og Claudio Gallazzi

I tidsskriftet *Ca' de Sass*, n. 121, fra marts 1993, præsenterede papyrologerne Guido Bastianini og Claudio Gallazzi, begge fra Università degli Studi di Milano, nogle papyrusrester, der er blevet fundet i mumie-kartonnage og erhvervet til universitetet i Milano ved hjælp af midler tilvejebragt af finansselskabet Cariplo. I artiklens første del beskrives de tekniske detaljer ved sådanne papyrusrester i mumie-kartonnage, og de mere specielle detaljer ved netop denne mumie. Dernæst præsenterer de nogle mindre papyrusstumper med dokumentarisk materiale (fra 183/181 fvt.), og vender sig så i anden del endelig til det vigtigste stykke, en større litterær papyrus. Herfra oversættes (citaterne fra papyrus'en er oversat i metrisk form efter den græske original, når denne er offentliggjort i artiklen. Resten er oversat i prosa, som i den italienske version):

Selv for folk, der har professionelt med papyri at gøre, sker det ikke ofte, at der for deres øjne befinder sig en rulle som den, der er blevet udvundet af den mumie-kartonnage, der er blevet beskrevet på de foregående sider. Det er, faktisk, et af de stykker, som hvert fyrretyvende eller halvtredsindstyvende år tilføjer et nyt kapitel til den græske litteraturs historie ved at give os et tabt værk af en eller anden stor forfatter tilbage og sågar også ved at tillade os nøjere at bestemme en hel litterær genres udviklingslinje.

I virkeligheden burde vi nok snarere tale om et *stykke* af en rulle end om en rulle, eftersom de tre stykker, vi har fået ud af mumiens 'bryststykke', godt nok støder sammen og dækker en længde af mere end halvanden meter men ikke er mere end begyndelsen af, hvad der oprindeligt forelå. Vi ved ikke, hvor stor den manglende del har været; og vi kan heller ikke sige, hvor den er blevet af. Under alle omstændigheder er det givet, at rullen blev fremstillet hen mod enden af det tredje århundrede f. Kr.: det fremgår tydeligt af håndskriftens kendetegn og en og anden kronologisk angivelse i teksten. Men det er ikke muligt at fastslå, hvor lang tid rullen er blevet opbevaret i et bibliotek og har tiltrukket en og anden læsers opmærksomhed. Men den må dog være gået i stykker allerede før midten af det andet århundrede, eller den blev ikke mere læst, siden den overgik til en kartonnage-fabrikant som makulatur.

Men det, der ikke længere havde interesse for en læser i oldtiden, udgør for os et enestående fund: dette stykke papyrus rummer faktisk godt 16 kolonner med epigrammer på græsk, næsten alle ukendte, med mere end 600 vers.

Denne slags digte spredte sig i den græske verden allerede meget tidligt (8. - 7. årh. f. Kr.); man brugte formen til at skrive på votivgaver eller på gravsten - ikke uden grund betyder ordet 'epigram' på græsk 'indskrift'. Som tiden gik tabte epigrammet lidt efter lidt meget af sin oprindelige funktion; det frigjorde sig af de begrænsninger, gravsten og votivgaver satte, og blev en kort digterisk form, som kun i enkelte tilfælde virkelig var beregnet til at blive hugget ind i sten. Denne udvikling bort fra de tidligere funktioner fandt sted i begyndelsen af den hellenistiske periode, i årene omkring 300 f. Kr. Det var på den tid, at epigrammet åbnede sig for større emnekredse; skønt det ikke tabte sin karakter af indvielses- og gravdigt, erhvervede det emner som kærlighed og drikkelag, det blev beskrivende og realistisk, satirisk og polemisk, og det veg end ikke tilbage fra at behandle de mest frivole og bizarre emner. Denne nye type digt fik stor succes i århundrede efter århundrede og tiltrak de mest forskellige udøvere - ikke kun rene digtere, men også filosoffer som Filodem, videnskabsmænd som Ptolemaios, kejsere som Julian, og sågar munke og patriarker i Konstantinopel. Men i ingen periode nåede epigrammet sådanne højder som i det tredje årh. f. Kr.; det blev da dyrket af de allerstørste digtere.

Siden disse digte kun bestod af få vers, kunne de enkelte epigrammer ikke få en selvstændig eksistens. Allerede i det tredje årh. f. Kr. har der været samlinger i omløb, der rummede en digters epigrammer, enten dem alle eller et udvalg, som den papyrus, vi nu har fundet, viser. Derefter begyndte man lidt efter lidt at sætte værker af forskellige forfattere ind i egentlige antologier. Men ingen af de forskellige blandingsamlinger, som blev fremstillet mellem det første århundrede f. Kr. og det sjette e. Kr., er overleveret. Vi har kun en antologi samlet i det 10. årh., som man kalder den *Palatinske* (efter det palatinske bibliotek i Heidelberg, hvor det eneste overleverede eksemplar blev fundet), og en anden, lidt senere samling, som blev udarbejdet i slutningen af 1200-tallet af munken Plaundes og derfor kaldes *Planudea*. Samlet rummer *Palatina* og *Planudea* ikke mindre end 4000 epigrammer skrevet over et tidsrum af 15 eller 16 århundreder. Men begge antologierne giver os kun en ufuldstændig og meget begrænset forestilling om produktionen i den tidlige hellenisme, dvs. i det græske epigrams mest frugtbare tid. Faktisk rummer de kun et lille antal epigram-

mer, som kan dateres i det tredje årh. f. Kr., og vi får intet at vide om den måde, hvorpå epigramdigterne offentliggjorde deres værker. Af den grund får den nyfundne papyrusrulle særlig betydning, da den rummer henvend hundrede epigrammer, der netop stammer fra epigrammets guldalder i det tredje århundrede. Oven i købet er digtene, som den rummer, alle af den samme forfatter, og bestemt ikke af en ukendt dusindigter eller improvisatør, men af selve den Poseidippos, som man anser for en af epigrammets store mestre sammen med Asklepiades, Kallimakhos og Leonidas.

Som det fremgår af en af hans elegier, var Poseidippos fra Pella, en by i Makedonien, hvor han blev født omkring 310 f. Kr. Fra sit fædreland Makedonien drog han ganske tidligt til Athen, hvor han måske blev elev af filosoferne Zenon og Kleanthes. Men den unge Poseidippos følte sig mere tiltrukket af litteraturen end af filosofien. Han forlod derfor Athen og gav sig til at rejse omkring i Grækenland og på de ægæiske øer, altid beredt til et improviseret epigram eller til et digt til ære for den, der gav ham husly og penge. Således levede den tids digtere. Da de ikke havde forfatterrettigheder til deres værker, måtte de søge at blive modtaget i mæceners hjem og digte mod betaling. Da dette var digterens lod, var det uomgængeligt, at Poseidippos på et eller andet tidspunkt nåede til Alexandria, et sted, der tiltrak tidens lærde og kunstnere, takket været de ægyptiske kongers politik at støtte kunst og videnskab. I Alexandria fandt Poseidippos optagelse i den gruppe af digtere, der kom ved hoffet, og knyttede mere eller mindre gode forbindelser med de digtere, der var mest fremme i tiden. Man ved, at han faldt noget ud med Kallimakhos; men hans forbindelser med Asklepiades og Hedylos var fortrinlige, så fortrinlige, at han efter nogles opfattelse skal have offentliggjort epigrammer af sig selv og af sine to kammerater i et kollektivt værk kaldet *Soros* ('Dyngen'). Andre oplysninger har man ikke om de år, digteren tilbragte i Alexandria. Vi kan ikke sige mere end at han levede og boede i Ægypten indtil efter midten af det tredje århundrede: dette viser et epigram, som findes i vor rulle, og som besynger en sejr i de olympiske lege omkring 240 f. Kr.

I Poseidippos' litterære produktion kendte man i oldtiden et digt betitlet *Asopia*, hvis indhold vi ikke kender; et andet mystisk værk, kaldet *Etiopia*, og et skrift viet øen Knidos. Men af disse større værker er der ikke kommet så meget som en linie til os; vi har knap nok de første vers af et ukendt digt, og det kun fordi de blev skrevet ned af en skoleelev på en vokstavle i det første århundrede f. Kr. Vi bør imidlertid ikke lade os forbløffe over, at disse større værker, på

et givet tidspunkt, ikke længere blev kopieret og gik tabt; faktisk satte allerede Poseidippos' samtidige pris på ham ikke for hans større digte, men for hans epigrammer. Netop for denne del af hans produktion tildelte det ætoliske forbund ham i 264/3 f. Kr. særlige hædersbevisninger; og det dekret, hvorefter han tildeltes dem, og som er bevaret i en afskrift fra Thermon i det centrale Grækenland, bestemmer udtrykkeligt digteren som *epigrammatopios*, dvs. 'epigramdigter'. Desværre besad vi, før fundet af den nye papyrus, ikke meget af disse værker som gjorde Poseidippos berømt: 16 epigrammer bevaret i de byzantinske antologier (*Palatina* og *Planudea*); 4 citeret af Athenaios, en lærd fra det 2. - 3. årh. e. Kr.; et viderebragt af Tzetzes, en lærd munk fra det 12. årh.; et par skrevet ned på en papyrus, som tilhører Louvre, og et fragmentært, fra en anden papyrus på University of Berkeley. Alt i alt 23 digte, med kun lidt mere end 100 vers, som ikke øges meget ved at tilføje en og anden anden tekst, hvis tildeling til Poseidippos er meget usikker. Når man læste disse vers, fandt man hofdigteren, som hyldede sine herskere og hævdede deres bedrifter til skyerne; man mødte en disillusioneret mand, der behandlede både glæder og sorger ved kærligheden med ironi; undertiden antraf man en drikkelagets digter hengivet til vin, til kvinder og til sine venner; andre gange kunne man værdsætte ham som en følsom forfatter af rørende gravskrifter, og i en og anden linie mærkede man endog hans mangel på illusioner, som når han bittert skrev [AP 9, 359, 9 - 10]:

Valget er altså det ene af tvende: at undgå at fødes
eller, så snart man er født, atter i døden at gå.

Men fra denne håndfuld epigrammer, med alle dens bemærkelsesværdige detaljer, fik man alligevel knap nok et begrænset billede af den mangfoldighed og dygtighed, hvormed Poseidippos i få vers kunne konfrontere de mest forskelligartede emner og opnå som oftest vellykkede resultater med sine digte.

Den nye papyrus forøger netop i et uventet omfang vort kendskab til digterens produktion, og samtidig giver den os indblik i, hvordan denne kom i omløb.

Det må straks siges, at vi ikke befinder os foran en komplet samling af alle Poseidippos' epigrammer, siden der mangler nogle af de allerede kendte digte, som vi på grund af deres indhold ville forvente at finde i den del af rullen, der er bevaret. Det er imidlertid ikke en overraskelse, fordi epigrammet som digterisk genre bestod af lejlighedsdigte, om ikke ligefrem af ekstempererede digte, som

dårligt egnede sig til en samlet udgave. Følgelig skulle vor papyrus kunne indholde enten en samling af nogle af digterens digte, han selv har udgivet på et tidspunkt i sit liv, eller en samling af Poseidippos' digte, som en eller anden anden har foretaget senest en tyve-tredive år efter forfatterens død. Hvordan det end forholder sig med dette, følger epigrammerne i rullen ikke tilfældigt på hinanden: de er samlet i tematiske grupper, som det må ske i en samling af tekster, som er konciperet og udført efter en systematisk plan.

I begyndelsen har vi en gruppe digte hvori det drejer sig om sten: små og enorme, kostbare eller mærkelige, i enkelte tilfælde mirakuløse og meget ofte behandlede af dygtige håndværkere til at blive anbragt i ringe, kæder eller armbånd. Stoffet synes tørt; men digterens behændige behandling får det til at være levende, enten ved at skabe tiltrækkende billeder eller ved at samle opmærksomheden om fine detaljer, som i disse vers skrevet for en sten givet til en kvinde som tegn på kærlighed: *'Denne strålende lapislazul, en persisk sten som guld omslutter, har Timas indfattet for Damilos; og Nikea fra Kos med det brune hår fik den som kostbar gave som gengæld for et ømt kys.'*

Det tema som annonceres i titlen på det følgende afsnit, handler om de varsler, man får ved iagttagelse af fugle. Indenfor rækken af digte mangler der dog ikke epigrammer, der koncentrerer sig om varsler af anden art, eller på drømme: for eksempel dette, hvori digteren gør nar af en tåbeligt forvoven soldat:

μείζον Ἀριστόξεινος ἐνύπνιον ἢ καθ' ἑω<υ>τόν
 ὁ Ἀρκὰς ἰδὼν μεγάλων νήπιος ὠρέγετο·
 ᾤετ' Ἀθή(αι)ης γαμβρὸς Ὀλυμπίου ἐν Διὸς οἴκῳ
 εὔδειν χρυσεῖω πάννυχος ἐν θαλάμῳ·
 ἦρι δ' ἀνεγρόμενος δῆλων προσέμιση φάλαγγι,
 ὡς τὸν Ἀθηναίης ἐμ φρενὶ θυμὸν ἔχων.
 τὸν δὲ θεοῖς ἐρίσαντα μέλας κατεκόμισεν Ἄρης,
 ᾤχετο δὲ ψευδῆς νυμφίος εἰς Αἴδεω.

Over sin evne sig så Aristoxenos hævet i drømme:
 stort han drømte og stort stræbte han, tåben, at nå.
 Gift med Athene han drømte han sov i olympiske våning
 hisset hos Zeus i en seng ganske med guldglans belagt.
 Årle han vågned og blanded sig ivrigt i krigernes fylking,
 ret som han havde i sind gejsten, Athene jo har.
 Ares den dunkle ham greb i hans kamp mod de evige guder,
 sendte den indbildte gom hisset hos Hades at bo.

I gruppen, der følger, og som er ganske kort, er der samlet indvielsesepigrammer, dvs. epigrammer skrevet for at ledsage en gave givet til en guddom. Og her springer navnet på en gudinde, der var 'født' for nylig, i øjnene, nemlig Arsinoe, dronningen, der var både søster til og gift med Ptolemaios II Filadelfos, og som havde opnået den hæder at blive tilbedt på andre, mens hun endnu levede i 270 f. Kr. Til hende dedicerede Kallikrates fra Samos, øverste admiral over den ægyptiske flåde, en statue i hendes helligdom nær Kanopos, afslører et af epigrammerne. I et andet erfarer vi derimod, at en kvinde ved navn Epikratis ofrede gudinden et mere beskedent bæger; medens vi får ud af et tredje, at en ukendt person indviede en lyre til hende. Det er nok med disse henvisninger til at forstå, at de ofrede ting var meget forskellige, ligesom de begivenheder, hvor de blev indviede. Men det har ikke meget at sige for digteren, for han forstod altid at finde de mest passende ord til situationen; snart blev han svulstig, snart mere ydmyg, så han stillede sin kunde tilfreds uden at ofre sin kunst.

Strengt mere vibrerende af følelse trækkes frem i gravepigrammerne, næsten alle skrevet for at minde kvinder af alle aldre og lag: unge og gamle, jomfruer og mødre, fruer og slavinder. Særligt rørende, hinsides det højtravende sprog og de lærde mytologiske hentydninger, er versene skrevet for en moder, der døde i barsels-seng med sin sjette søn, som også døde: *'Gennem fem smertefulde fødsler, ædle kvinde, stod Eleutho nær dit leje og løftede sin bue. Ved den sjette gik du bort, og din lille søns liv slukkedes på den syvende dag ... over begge sank klagen fra dem, der begravede dem. Om fem af dine sønner, kvinde fra Asien, vil de salige kere sig; en af dem vil du dog tage dig af, idet du holder ham på dine knæ.'* De sidste ord hentyder følsomt til den skik at begrave de nyfødte, som døde sammen med deres moder, ved at lægge dem i graven på kvindens ben.

Efter gruppen med gravepigrammer, som er en af de største af dem, der er bevaret i rullen, følger digte, der som fælles tema har billedhuggerkunsten. Desværre er alle meget ødelagte; de er angrebet af erosion og der er skåret i papyrus'en; men blandt dem er der indsat et, der har stor betydning for os. Det er fire vers skrevet for at prise en statue af Lysippos, der forestiller Alexander den Store med dette lynende blik, som indgød hans fjender rædsel:

Snildeste kunstner, Lysippos fra Sikyon, hænderne dine
viser betydeligt mod - malmen har ild i sit blik,
malmen, hvori Alexander du støbte. Med urette hånes
perserne: løver at fly regnes ej okser til last.

Dette epigram figurede allerede under Poseidippos' navn i *Anthologia Planudea* [AP 16, 119]. Netop med dette epigram og med enkelte andre vers, som dukker op i andre kolonner og som allerede var kendte, som grundlag har vi kunnet identificere forfatteren af de digte, som papyrus'en har givet os tilbage, som Poseidippos.

Forskellige toner af beundring og lovprisning forbinder epigrammerne i 'heste'-afsnittet, som består af digte skrevet for at fejre sejre, som mere eller mindre berømte personer har vundet i de hestesportskonkurrencer, som fandt sted i Olympia, Delfi, Nemea og Korinth. Det følgende, som vi giver i oversættelse, har sikkert stået under et kunstværk, der forestillede en ridehest, som havde vundet med en mulespids i væddeløbet i Nemea, hvor man som trofæ fik en krans af persille: *'Se hvor udholdende unghesten er, dens åndedræt der gennemtrænger hele figuren; se til: alt er spændt på flankerne, som løb hesten i Nemea. Til Molikhos vandt den persillen, ved at vinde med det yderste af hovedet.'*

En kort serie af digte er derpå reserveret til emnet skibbrud. Formelt drejer det sig om epigrammer af gravdigttypen, men alle forbundet af det fælles motiv, døden til havs. Smerten, modløsheden, rædslen ved uvejret og klagen over legemet, der gik tabt i bølgerne, fylder billedet; men der lægges også vægt på medmenneskeligheden hos den, der begravede den skibbrudnes lig: *'Mig, der døde ved et skibbrud, begravd Leofantos og begravede mig med omhu, skønt også han var i vanskeligheder, som den er, der rejser til og er i fremmed land. Jeg ønsker, at Leofantos skal få fra mig, Mikros, en stor tak.'* Emnet er alvorligt og tonen er sorgfuld, men Poseidippos kan ikke nære sig for et ordspil, gennemført aleksandrinsk, ved at modstille den dodes navn, Mikros (der betyder 'lille'), og den store taknemmelighed, han giver udtryk for. Tydeligvis lod digteren ikke en lejlighed gå sin næse forbi for at vise sin evne til at håndtere ord. Han var fuldt klar over, at denne gave blev særligt værdsat i en tid, der havde sans for enhver fin formel detalje, fra den mest elegante til den mest søgte.

Mirakuløse helbredelser fra sygdomme og lidelser er emnet, som bringes på tale i epigrammerne i de følgende kolonner. Versene var blevet bestilt hos Poseidippos, så de kunne blive indhugget, vi ved ikke i hvor konkret forstand, som *ex voto* i templet for Asklepios, lægeguden, som havde udvirket miraklerne. Epigrammerne blev skrevet på bestilling af helbredte epileptikere, vanføre, hvis handicap var blevet rettet, hårdt sårede, hvis sår var lægte, og også af en døv, som ikke alene fik hørelsen tilbage, men sågar nåede til at

kunne høre på tværs af mure, som digteren forsikrer os med en lille overdrivelse:

ὁ Κρής κωφὸς ἔων Ἀρκὰς μῆδ' οἶος ἀκούειν
αἰγιαλῶν οἶος μῆδ' ἀνέμων πάταγον,
εὐθὺς ἀπ' εὐχλωέων Ἀσκληπιοῦ οἴκαδ' ἀπῆει
καὶ τὰ διὰ πλίνθων ῥήματ' ἀκουσόμενος.

Arkas fra Kreta var døv og formåede aldrig at høre
hverken vindenes sus eller det brusende hav.
Straks han gik hjem efter løfter og bøn ved Asklepios' tempel,
hørte han pludselig alt tværs gennem tætteste mur.

Under titlen 'Måder' (gr. 'τρόποι') samler det følgende afsnit epigrammer, som fremstiller forskellige adfærdsformer. Selv om det er et af de mest ødelagte afsnit, bevarer det stadig enkelte digte komplet eller tilstrækkeligt rekonstruerbare, som følgende, hvori man skal forestille sig, at en afdød henvender sig til folk, der tager sig et hvil nær hans grav:

τί πρὸς ἐμ' ᾧδ' ἔστητε; τί μ' οὐκ ἦσασα' ἰαυεῖν,
εἶρομενοι τίς ἐγὼ καὶ πόθεν ἢ ποδαπός;
στείχε<τε> μου παρὰ σῆμα· Μενοίτιός εἰμι Φιλάρχω
Κρής, ὀλιγορρήμων ὡς ἂν ἐπὶ ξενίης.

Nær mig I ta'r jer et hvil - men hvorfor mig forstyrre,
spørge min herkomst og navn, hvem jeg var, hvilket mit land?
Stil jer ved graven. Mit navn var Menoitios, kommet fra Kreta,
Filarkhos' søn, og på ord sparsom i fremmede land.

Af form er epigrammet af grav-genren, men det er tydeligvis blevet indsat i dette afsnit af samlingen, fordi det viser den dodes barske væremåde. Og man kan ikke nægte, at i disse vers finder vi snarere et realistisk portræt af en sær type end et digt fra en gravsten.

På dette punkt afbrydes rullen. Af de få og små spor af den sidste kolonne, der er tilbage kan man forstå, at der begynder endnu et afsnit, men man kan ikke få fat på emnet, det behandler.

Vi kan dog stille os tilfreds med det, som vi har læst i de foregående kolonner: det, der er tilbage af rullen giver os hundreder af vers tilbage af en digter, hvis værk næsten var gået fuldstændig tabt, giver os endelig en nøjagtig forestilling om hans kunst og lader os få viden om, hvordan epigrammerne, der var så stor en del af den hellenistiske litteratur, blev offentliggjort.

Det eneste, vi kan beklage, er, at papyrus ikke har bevaret epigrammer med erotisk eller symposiastisk tema; epigrammer

som Poseidippos helt sikkert skrev, og af hvilket enkelte har overlevet i de byzantiske antologier. Måske en skønne dag også disse vil blive genvundet fra en eller anden anden mumies kartonnage.

* * * * *

Jeg er uskyldig, jeg har ikke skrevet 'Venezia'

af Giuseppe Torresin.

Man skal være redaktørerne taknemmelig, naturligvis. De sparer os for mange fejl, ikke mindst fejl af den slags, som man skammer sig over, når man opdager dem, og som giver urolige nætter. Og en vis redaktionel uniformering er også noget positivt. Men denne gang blandes taknemmelighed og smerte i min sjæl: tænk at folk kan tro at jeg mener, at man skal sige og skrive Venezia i stedet for Venedig! Moderniseringen af alle bynavne, som man har gennemført i Imperiums 2. Bind, er noget som jeg finder forkert, men moderniseringen af min bys navn, af en gammel og historiemættet bys navn, på de sider, som en venetiansk borger har skrevet, virker som et spark på mig og er at sammenligne med de mange skader som forureningen og spekulationen, regeringernes forsømmelighed og en falsk opfattelse af hvad det moderne er, har påført Venedig i disse sidste årtier. Skal nu også det danske sprog bidrage til at få Venedig til at synke i havet? Jeg er uskyldig, jeg har ikke skrevet Venezia men altid Venedig, jeg har ikke besudlet min antiqua mater og hendes memorabile nomen. Jeg har heller ikke syndet mod det danske sprog; ja, ja, andre gange, sågar ofte, men ufrivilligt. Men i dette tilfælde ville det være en forsætlig skamfering, fordi at afskaffe gamle historiske navne er også en fornedrelse af det danske sprog.

Det er nogle historiske byers privilegium at deres navn er blevet tilpasset fonetikken, udtalen og skrivemåden i alle de europæiske kultursprog: Rom, Athen, Neapel, Paris, Berlin, København, Stockholm, Peking og mange andre. Det samme gælder for mange landes, befolkningers og nationers navne.

Disse særlige navne bevidner allerede ved deres sproglige form de politiske, handelsmæssige og kulturelle forbindelser mellem landene, de kaster lys både på den betydning som dét land eller dén by, hvis navn er sprogligt assimileret, har haft, og på den åbenhed som det andet land har vist allerede i ældre tider ved at assimilere

og gøre navne på fjerne lokaliteter til sine egne. Hvorfor nulstille al denne historiske formue og bruge en navneform som den, man finder i statsbanernes køreplaner? hvorfor fratage danskerne af idag det som tidligere generationer har efterladt til deres berigelse og lade danskerne komme til Venedig nøgne og uden historisk bagage?

Venedig hedder Venedig på dansk, Venise på fransk, Venice på engelsk og så videre. Så har moderniseringens tilhængere måske tænkt, at man skulle anvende den form som er den officielle på italiensk for at gøre formen ensartet overalt. Således har de gjort i tilfældet Peking, som de nu omskriver på en måde som jeg (kun jeg?) ikke husker. Men de kan være sikre på, at den form for ensartethed aldrig vil finde anvendelse i de andre europæiske sprog uden for statsbanernes køreplaner, og i mange tilfælde ikke en gang i disse køreplaner! Italienerne befinder sig nu i en meget alvorlig krise, ikke mindst en kulturel krise og alt er tænkeligt: men jeg kan ikke forestille mig at de skulle skrive København i stedet for Copenaghen, Fyn i stedet for Fionia, Jylland i stedet for Iutlandia, Paris i stedet for Parigi, Norge i stedet for Norvegia o.s.v. o.s.v. og så rette hele den italienske litteratur hvor disse navne forekommer.

En anmelder af den danske oversættelse af Shakespeare's Merchant of Venice klagede for nogle årtier siden over, at oversætteren havde anvendt formen Venedig og ikke Venezia i titlen og i teksten. Jeg kan forestille mig den latter som engelske Shakespeare-kritikere og Shakespeare selv fra Hades ville eksplodere i, hvis de fik det at vide.

Her er vi ved det vigtigste aspekt af denne sag: disse navne er den form som digtere, historikere og alle slags forfattere har anvendt i århundreder, og de har anvendt dem med netop de tankeassociationer som den assimilerede form fremkalder, i nogle tilfælde endog med den melodiske klang, som den assimilerede form har i det pågældende sprog. Skal vi så rette i Drachmanns, i Kingos, i Holbergs tekst? eller skal vi i en note angive den form som vi nu bruger og som, hvis barbariseringen fortsætter, vil være den eneste som de næste generationer kender? Men jeg ved godt at tilhængerne af de moderniserede former mener at den gamle litteratur ikke skal læses. Men hvad har vi, der interesserer os for antikken, for litteratur, for historie, for det, de kalder finkultur og vi kalder kultur, hvad har vi at gøre med dem? Skal vi støtte eller modarbejde dem? Men Venedig er også den tyske form og nogle mener at den form er tysk og skal smides væk fra det danske sprog. Nu for det første er

formen også svensk og norsk, for det andet forstår jeg ikke en purisme som vil rense ét enkelt ord, et ord som har været dansk i århundreder og for det tredje er ordet germansk og er hentet fra den form som Venetiens navn (områdets navn, byen hed på den tid Rivalto) havde i den dialekt som man talte i disse områder ca. år 1000. Den tyske form (Fenedien) findes i danske dokumenter. Men de danske handelsmænd som hørte til den tyske nation og havde adgang til Fondaco dei Todeschi i Venedig, de danske studenter som endog ofte var formænd for 'germanica natio' på Paduas Universitet har naturligvis udtalt det Venedig. Man kunne endog mene at de og de bøhmere og nordtyskere, de var sammen med, har påvirket den regression, som den tyske udtale af idag viser! Også de andre former for Venedigs navn og for andre assimilerede geografiske navne afspejler i de forskellige sprog sproglige stadier som ikke mere findes idag.

Endvidere er Venezia den italienske form, som også idag udtales på forskellig måde i Venedig og i andre dele af Italien. Hvordan vil dette navn, med et bogstav z som ikke findes på dansk blive udtalt? Hvordan vil alle de moderniserede navne blive udtalt? Man kan se at også på det praktiske plan er anvendelsen af de traditionelle navneformer at foretrække.

Et sidste argument: i tilfælde af ord som henviser til historiske og geografiske størrelser er det altid upraktisk at erstatte det kendte med det ukendte; om den ældre litteratur som skulle rettes har jeg talt før, men sproget selv meddeler de små børn en masse forestillinger og en afbrydelse af denne sproglige strøm fra farfar til barnebarn er altid skadelig.

Jeg opfordrer altså alle der ikke vil nulstille den danske kulturarv til at tænke på dette aspekt af arven og opfordrer især de mange danskere, der bevarer ch eller dobbelt a i deres efternavne.

* * * * *

Uddrag af 'Where Is That Lazy Seraph With Ambrosia?'

af Børge Fruelund Jensen

Følgende er uddrag af en roman, som Børge Fruelund Jensen har fået antaget på et engelsk forlag. Venligt har forfatteren først medsendt en slags hurtig *outline* til at orientere sig efter.

Efter en lang karmisk søvn vågner den græske gud Zeus i Dublin, for derefter ret hurtigt at følges af Aesculapius og Afrodite. Afrodites øgenavn i bogen er *Floodhorse* (Flood=højvande: hun er "hesten der red ind på højvandet" - samtidig med at *floodhorse* (da: flodhest) er den absolutte antitese til hendes perfekte skønhed. Hun skildres imidlertid også som usandsynligt dum, faktisk med en intelligenskvotient som en 4 årig. Man vil se af hendes konversation på s. 104-6, at hun næppe kontrollerer engelsk: vittigheden er, at hun næppe heller i sin tid kontrollerede græsk - denne lille anatolier!

Jeg, som i bogens midte er Zeus, har overtaget genfødslerens hjul fra den indiske gud Shiva. Jeg har reinkarneret Nietzsche som en mammut på den sibiriske tundra, mens Wagner sidder på nakken af ham! Nietzsche er ikke klar over om han faktisk er død, eller stadig sidder hjemme hos Elizabeth Förster, rablende gal, som en udstillingsgenstand. Det er denne situation, man kommer ind midt i, da Afrodite/*Floodhorse* pludseligt - telepatisk (al konversation i bogen er telepatisk) - henvender sig til Wagner og Nietzsche. *Stepfather* (s.104) er Zeus, der konsekvent nægter faderskab til *Floodhorse*. Jeg tror, man vil more sig over *Floodhorse's* lille, forvirrede selvbiografi s. 105-6. *Caretaker* (s.106n) er Hades. Det viser sig, sidst i bogen, at jeg ("Zeus"), *Possy* (Poseidon), *Floodhorse* (Afrodite) og *Caretaker* (Hades) i virkeligheden er 4 *rumzigeunere*, der rejser gennem universet, for at slå os selv op som afguder blandt primitive civilisationer (og løbe med overskuddet).

S.90 nederst er jeg stadig Zeus, der foretager en tidsrejse til Kreta. The Pharetra er Astarte/Kybele (Kogger=kusse). S.91 oplever man den frygtelige oplevelse af matriarkatets dag til dag virkelighed for os mænd. Man oplever alle de misbrugte (sexuelt) mænd langs væggene i paladsets korridorer. Da *Floodhorse* introduceres til dette syn udbryder hun overrasket: "Er dette en dansk pub?!!!"

Redaktionen takker for at have fået lov til at offentliggøre uddraget.

Fra ss. 90 - 91

I lay on my bed. I went down memory lane, demanding visualization 1552 B.C. inside some hall in the Palace at Knossos. The Pharetra was now going to get a surprise, and that's for sure. One thing would be female temple whores in Asia Minor. A different proposition altogether was to have abject men serve your lusts and whims in a bloody matriarchy. After all the Spartans went to war, and so, indirectly, made their women all-powerful when they were not at their favourite play. The same thing had happened in Denmark during the Viking age. The Irish only know the Danish raiders, but the women were left at home, this creating the Spartan effect. We still have to deal with them. Why do Danish men build them big houses, buy them cars, go to the baker Sunday mornings to buy them bread which they serve them on their beds? I had once

said to a taxi driver in Denmark that it was an open question whether such females were bought whores, or whether their husbands were worshippers of the cunt. He agreed. I was going to reverse this development, and now I was in Crete to grasp the nettle at the root.

I found myself in a long corridor in a state of deep, suppressed anger. On the walls were the usual Minoan frescos, depicting a life in sunshine and leisure. Big-breasted (and bare-breasted!) princesses solemnly striding in voluptuous gardens, dolphins jumping from a deep-blue sea, the whole bloody matriarchal propaganda as in a comic strip. All the men or boys in the pictures were WORKING! Bringing fishes, serving grapes. I was beginning to feel the same rage accumulate, as when I had disconnected La Mafia Comata. I tuned in on the Italian hair-dresser.

Me, 'Is that you, Flavio. Listen, Flavio, I can't believe this. I'm in bloody Crete, the haunt of the Great Whore. You wouldn't believe the pictures on the walls here. Ladies with bare tits relaxing in luxurious gardens and young men serving them god knows what frutti della mare. What do you suggest I do?'

Flavio, 'Listen, Borg, I'm just cutting somebody's hair - '

Børge, 'Doesn't matter. Is it a girl?'

Flavio, 'Sure. This one here is beautiful. So if - '

Me, 'Okay, I'm off. Bye.'

I had to operate on my own. I walked down the corridor, and turned the corner. When I saw what I saw I couldn't believe my own eyes, or rather, I wished I had been born blind. Rows of MEN. Rows. They were sitting along the walls. On the floor. I controlled my invisibility switch, feeling like a bloody astronaut. This could not be! Not this. They could not do this to them. I looked at them. I wished I had been in Dante's Hell. Almighty everlasting, children-eating Chronos! Most of them were sun-burnt, having bare chests. They were there in all ages from about 30 upwards. The rubbish. The bloody rubbish. I was in a place where they put the scrap. The unwanted. The old. The crippled. So she was running a little beehive, and those were her discarded workers, having no doubt been exploited sexually as well. I would think a man's worth was valued in terms of the number of daily ejaculations he would be capable of. I began crying.

Then it got too fucking much. I was abruptly pulled back in my physical body by unknown agencies, and I rose from my bed. I ran to the door. I must vomit. I banged open the door, and outside the shed, where the Anus' mentally debile brother was sitting, not being

allowed to enter her house, and actually thinking he was in Cavan at the time, I ran to the left and started vomiting. Almighty Chronos, God of Time! Thank you. That was close.

* * *

Fra ss. 104 - 106

Nietzsche: 'Did someone mention Narcissus? Hey there! I know a bit about the classics. Hey! Who said Narcissus? I was just hearing the most extraordinary lingo. Whoever said that?'

Floodhorse, 'Stepfather. Who be that? Why he say Narcissus? I will apologize! Tell Mole me be sorry. And without mirrors. And only time me forget pulling vasuballity swotsh little Lesbian go nuts. No mirrors. Perhaps me go nuts myself! Me know. Narcissus drown, looking into Amazonas for his own face. The me pull both triggers at once because him say no to whatever her name was. Okay. So sappose me go look into mirror what will happen. Will The Enthroned Terrible Olympian Love Goddess pull Floodhorses trigger? Me know. No mirror for Floodhorse. Local Whorearchy Stepfather says. Always mind eventual local Whorearchies. First Rule. And this The Terrible Enthroned Olympian Love Goddess, on her Many-coloured Throne, Awful to behold in The Flash, Me shall be happy me never meet her Father (Stepfather you sow!) repeat repeat. So. Mirrors out. Look at what happened to Sappho when stupid little Floodhorse forgot visuality trick. Girls all around. Lesbianism. So no children. Dangerous development. Poetry so no men. Spiritual love. Because me disappeared. Substatates. Female Donte! Is Sappho Botticelli? She paint me. Botticelli paint me. Ergum Botticelli is Sappho. Complicated operation!'

Nietzsche, 'Is there a classicist in this waste? My heart is overcome with such extremes of happiness. How can a mammoth be reading what very much sounds like some crazy discourse on Aphrodite? A most unusual discourse. Whoever that wonderful female voice belongs to knows her Greek myths. Some female Classical filologist also trapped inside a mammoth and gone crazy in the process? Can we talk, you who mentioned Aphrodite?'

Floodhorse, 'Friend of Stepfather's. Do feel welcome to speak but mind Multi-Throned Olympian Love Goddess. Local Whorarchy. Soon we go. Me shall not be sorry for the Amazonas indians. They have an Israel to return to. The dolphins are drowning in purest Arab. I'm Manchester United. Father hates football, I fucking hate

that ludicrous game. Favourite joke: Nigerian agricultural student goes to Europe and looks at football match. Returns to jungle and says Europeans are fucking ingenious. One ball. 22 men. Running around. Then it started RAINING. Am Floodhorse not smart? Know jokes. Me says this perfectly natural as if I were a quantum mechanic. Who you be?'

Nietzsche, 'Well. I was a philosopher. Then I went mad. Then I died. I actually believed I was Dionysus Crucified, would you believe it? I don't know much of the contents of your explanations, but there seems to me to sense somewhere in it. I died mad, you see. Seemingly there exists some department in the Afterlife reserved for my kind of people. That is my present theory. The crazy thing is that I've returned to my senses inside a pre-historic animal. Are you inside something as well? Since I first heard your voice I've been in some kind of ecstasy. Contemplation. It is true. I could listen to those sweet notes forever. Such voices do not exist in earthly life. Wagner's music. Music, my foot! Don't you agree, Wagner? He's on as well, isn't he?'

Wagner, 'Dont leave. Oh stay with us! We're so lonely here. Listening to you I don't wish to think. Say more. Will you?'

Floodhorse, 'Oh me be inside Laura in the Lounge. Complicated operation. Stepfather laughs his head off somewhere. Me know. But me no mind. Laughter is the medicine of the mind. Man the Laughing Animal, Nietzsche said. Zoroaster. Inventor of the simplest of all possible explanations. And the wrongest. He frighten Stepfather so him go and get drunk because this girls turn her head! The Mole nearly killed himself laughing. Some people love miracles but Stepfather no like such interventions. Known to Mole As The Devil's First Miracle. Such things could only happen in cinemas. Father's favourite 2001. Space ballet. Off we go. The music of Also Sprach Zarathustra by Richard Wagner. He loves that opening. The one incident of religious art in the age. Nearer to God than in any Church! Also him loves Bolero but mostly from the inside. What has this century produced? Liberace! Buried in a piano. Why you not say?'

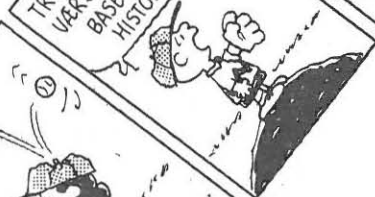
Both, 'We are dying. We are dying.' Nietzsche, 'Who is your father, sweet one?'

Floodhorse, 'Oh him go find me and we go together now better than being all alone, isn't it? Me run away from the two horrors across the Aegean, from isle to isle and land here in Cyprus where Sandy Mount teaches. But the Cloud-for-Brains and I go back long time together till two horros establish transpiracy and fucking

bastards Spartans ruin up Ionia. Upstair machineris. Some column fall and now this column must go erect. Ionian column fairest of the three orders. Fucking Dorian upturned cigar and am I Anatolian? Somebody said Anatolian. The third order has no right to exist ergum me no remember. We are Ionian to the core. The Citadel stood. A bloody Turk turned the Citadel into a harem. Nobody blames me. Dionysos says no. We have no idea who? Local whorarchy? There'll be a bloody ruction one fine day and that's for safe. And Jew writes book Black Athena. Ionia always threatened, battling, fighting, defending itself against the Amazonas Indians. And since we fall asleep every bloody idiot claims us for hers, but who is there when duty calls? Whe the woman-ridden Spartans no longer dare stay at home with their wives for fear she might scold them and therefore come to us demanding war. Better die than those hyenas, they say. So they all lie there because what else could they do? The wife might call them names if they go home! So they fall according to the Laws of their country. And built a reputation for toughness. Is there a possible limit to human geniality! They were the wisest of men. They were so bloody clever that it is unimaginable by moderns standards. Their like will not be seen again. When we Ionians fucked the Persians at Cloroform they came too late. All the Persians had gone die. They were so sorry, they said. Not just one Persian left that the Spartans could attack? Sorry. We had to worship the Moon. Sorry. What divine serenity! We fall about everywhere full of spears and arrows and swords while the soldiers of all time howl at the Moon. Is such brilliance thinkable in our modern and advanced century that hos done away with whooping cough and invented AIDS? They were men, all right! The soldier every girl dreams about. Of course. Every time she opens her mouth he runs half the way to China demanding that somebody kill him. Then she is a widow that must bring up a new precious breed of Spartiates to do the same thing. Through 8 centuries. At home sits the madam with the other madam dividing the spoil should their husbands be in luck and find a few henhouses open and the owner sleeping under an olive. The greatest long-haired mafia encounteret throughout antiquity would that not be that network of madams? Sure it would. And is it any wonder that the two horrors talked them into partaking in foul machineris?' The Caretaker, 'You see, this is the kind of rhetoric I sort of imagine must take place. I merely gave this demonstration as a sort of suggestion as to what I myself imagine we should start with. There is the right blend of hyperbole, kata prosdokian and

understatement, I feel. There might have been too few 'truths' in it, but I find the use of truth as a means of rhetoric superfluous. In that I agree with 20th century politicians. The truth means less actual enjoyment. Look at The Seraph itself. how many true words have you counted, Mole? Whenever your man, by whatever subtle means at his disposal, manages to get a truth through, like the school of whales he saw, people immediately was sceptical. This can't be, they think. Not all round the horizon! Innumerable whales.

WZMWAQZ
BONK
6-17

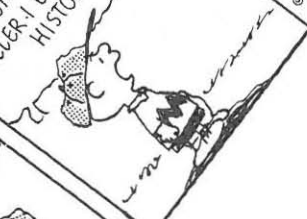
TRINE, DU ER DEN
VÆRSTE SPILLER I
BASEBALLENS
HISTORIE!

DET KAN DU IKKE
BEVISE! DU SKULLE
ALDRIG SIGE NOGET,
DU IKKE KAN BEVISE!

9200

DU ER EFTER AL SAND-
SYNLIGHED DEN VÆRSTE
SPILLER I BASEBALLENS
HISTORIE!

© 1983 United Feature Syndicate, Inc.

DET KAN
JEG ACCEP-
TERE...

SEVILLE

I anledning af

Diogenes of Oinoanda: *The Epicurean Inscription*, edited with Introduction, Translation, and Notes by Martin Ferguson Smith, Napoli 1993.

Den store indskrift i Oinoanda i det sydlige Tyrkiet med flere værker af den epikuræiske filosof Diogenes hører til blandt epigrafikkens ejendommeligste tekster. Den var sat op i en stoa centralt i byen, og flere af de indhuggede skrifter må have været over 80 m. lange (Smith's skøn på s. 82). Ser man bort fra, at en sådan indskrift er enorm og må have været enormt dyr, er det besynderligt, at en epikuræer skulle have vist sine medmennesker så meget opmærksomhed. Men indskriften er der: den må studeres.

Teksterne, den omfatter, er en indledning til den epikuræiske fysik og en til den epikuræiske etik (begge skrevet af Diogenes selv), en række af Epikurs 'maximer' (flere af de 'Hovedlærdomme', vi kender fra Diogenes Laertios, er også citeret hos Diogenes fra Oinoanda), flere breve samt nogle vanskeligt identificerbare skrifter og endelig en afhandling af Diogenes om alderdom.

Fragmenter af indskriften blev først fundet af en fransk ekspedition i 1884, men fundet blev først offentliggjort i 1892. Det udløste heftig aktivitet, og en østrigsk ekspedition øgede antallet af fragmenter betydeligt, og alt det fundne blev genudgivet i 1897. Siden fulgte flere udgaver, men ingen nye fund.

Først i 1968 drog en eventyrlysten englænder, 'much interested in Epicurean philosophy' (s. 70) (han

havde udgivet Lukrets i Loeb) afsted til Oinoanda; i de følgende 15 år lykkedes dem ham og andre, hans hjælpere, at finde 124 yderligere fragmenter, som blev udgivet løbende i en lang række artikler, nogle af hvilke er ret vanskelige at få fat på. Englænderen var Martin Ferguson Smith, og en samlet udgave med en ordentlig kommentar mm. har været ventet i mange år efterhånden (længe nok til, at en italiensk udgave ved Angelo Casanova, *I frammenti di Diogene d'Enoanda*, Firenze 1984, ikke er kommet til at virke som en piratudgave).

Smith's længe ventede udgave rummer en stor indledning med en bibliografi, en græsk tekst, en oversættelse (ikke opstillet parallelt) og en kommentar samt et index verborum. Endelig rummer bogen en imponerende mængde fotografier af sten.

Indledningen gør fyldigt rede for Oinoandas beliggenhed og historie, for overvejelserne vedr. Diogenes' person (som er ret frugtesløse), for alle tekniske detaljer vedr. indskriften selv, og endelig for Diogenes' plads i epikuræismens og filosofiens historie.

Teksten er præsenteret på traditionel måde i en tilnærmelse til den form, den har på stenene (kolonner); dette er et positivt træk, da det letter visualiseringen af de problemer, udgiverens forsøg på at supplere de fragmentære kolonner byder på. Men Smith generer sig ikke for at supplere både halve og hele linier, og skønt dette øger læseligheden i første omgang, reducerer det i realite-

ten bogens brugelighed både for uerfarne læsere (der ikke har den nødvendige tvivl som rygmarvsrefleks) og for eksperter (der hele tiden skal se bort fra ting, de nok læser, men metodisk ikke kan tro på). Smith citerer også alt for gavmildt andre supplementer i apparatet, flere af dem angiver han i virkeligheden selv som umulige, fordi de ikke svarer til, hvad han hævder at have læst på stenene.

At oversættelsen ikke er sat parallelt over for teksten, gør kontrollen af den vanskeligere. I oversættelsen gives notehenvvisninger (med hævdede tal) til kommentaren.

Kommentaren refererer derfor ikke til den græske tekst, men til oversættelsen. Det er en alvorlig ulempe. Værre er det dog, at de meget fine bemærkninger, Smith's mange artikler om de nye fragmenter vrimler med, ofte er udeladt i kommentaren. F. eks. det næsten revolutionerende fr. 56 Smith, det gamle NF 21, der muligvis rummer spor af en utopisk dimension hos epikuræerne - i kommentaren finder man blot en serie henvisninger, først og fremmest til Smiths egen første udgave. Man må altså stadig benytte disse, ligesom den sidste Teubner-udgiver, C. W. Chilton's, kommenterede oversættelse (Oxford 1971) stadig er uundværlig for de gamle fragmenter.

Dermed er det værste af det slemme, der skulle siges, nok sagt. Der er al mulig grund til at understrege, at intet større bibliotek, der skal betjene klassiske studier og vil være sig selv bekendt, kan undlade at have denne udgave (eller forresten de andre tekster, der er udgivet i den samme serie, 'La scuola di Epicuro', fra Bibliopolis i Napoli). Smith's uhyre nøje kendskab til de mindste detal-

jer af de sten, han har fundet og genudgiver, og som han omhyggeligt videregiver til sine læsere, er hans suveræne privilegium: udgaven er uundværlig, uanset den skuffer på forskellige væsentlige punkter. Men den vil sikkert også kun finde sin vej til bibliotekerne, hvis man da ikke (som jeg) kan finde udvej til at få den foræret: den koster den nette sum af 20000 lire, hvad der selv under indtryk af lirens sataniske fald mod Infernos dyb er prohibitivt dyrt.

Simon Laursen

Plutarco: *Vite parallele. Agide e Cleomene; Tiberio e Caio Gracco*. Introduzione, traduzione e note di Domenico Magnino. Testo greco a fronte. I *Classici della BUR*, Milano (Rizzoli) 1991, 409 ss.

Denne lille bemærkning ikke for at 'anmelde' bogen, men for at henlede opmærksomheden på, at bøger kan være billige i Italien også; denne koster 13000 lire. Men også for at gøre opmærksom på, at serien 'I *Classici della BUR*' har sat sig for at udgive alle Plutarcs biografier; og at dette sker med seriens sædvanlige udstyr: græsk tekst, paralleloversættelse (til italiensk), indledning, noter og index samt ajour-ført bibliografi. Man bør ikke rejse fra Italien uden at købe nogle af disse bøger. De er billige, og nogle af dem er endda fremragende. F. eks. udgaven af Apollonios Rhodios' *Argonautika* af Guido Paduano og Massimo Fusillo (BUR 1986; 13000 lire) eller Aristoteles' *Nikomakhæiske Etik* (med endda meget fyldig annotering) af Marcello Zanatta (BUR 1986, 20000 lire), eller i forlaget Garzanti's parallelserie, 'i grandi libri', Sebastiano

Timpanaros udgave af Cicero's *De divinatione* (også med meget fyldig annotering) (i *grandi libri Garzanti* 1988, 15000 lire). Men det er kun toppen af isbjerget: hvorfra italienerne skaffer et marked til den enorme produktion af klassiske tekster med paralleloversættelser, er mig en gåde, men teksterne er der, og de er billige. De bedste af teksterne bør, på grund af deres ofte helt friske bibliografi og deres somme tider fremragende 'kommentarer', vel også finde vej til bibliotekerne. Det er ikke prisen, der forbyder det.

Simon Laursen

Julia Annas, *Hellenistic Philosophy of Mind*, Berkeley 1992, ix + 245 ss. ('*Hellenistic Culture and Society*', bd. 8).

Den hellenistiske filosofi er i de senere år blevet genstand for stadig større opmærksomhed, og vel at mærke ikke for dens åndshistoriske betydning, men for dens filosofiske indhold, som man tidligere ofte så noget ned på. Annas mener, nedvurderingen skyldtes, at mens den hellenistiske tids filosofi er udpræget 'fysikalistisk' (Annas undgår termen 'materialistisk'), blev værkerne om de hellenistiske filosoffer tidligere typisk skrevet af folk med en dualistisk opfattelse af verden (Annas langer ofte ud efter folk som Pohlenz, Bailey, Sandbach eller Solmsen). Annas' bog er en milepæl i den nye værdsættelse af den hellenistiske filosofi; den hjælper godt til at forstå, hvad det er i den hellenistiske filosofi, der tiltrækker den nutidige filosofiske interesse. Dertil kommer, at hun ofte stiller problemerne særdeles pædagogisk op, så

bogen er god at få forstand af, hvis man ikke er vant til at læse filosofiske fremstillinger.

Bogen kredser bestandig om visse på én gang ældgamle og helt moderne filosofiske problemer: sjælens metafysiske status, forholdet til (natur)videnskabelig psykologi, hvad 'mental aktivitet' overhovedet er, tænkning, begreber, sprog. Det er ikke muligt at skrive anstændigt om disse ting uden at tage stilling til værdien af de teorier, der fremstilles. Annas' bog er - alene derfor - ikke en 'introduktion' eller en 'håndbog', men en 'tesebog' eller en 'problembog' - eller med andre ord, det er et godt hovedværk i eksamensordningernes forstand.

Bogen falder i tre dele. Først et kapitel om 'baggrunden', hvad der vil sige Aristoteles og den samtidige medicinske teori; dernæst to større afsnit på hver fire kapitler om hhv. stoikerne og epikuræerne. Det første kapitel i hvert afsnit behandler det mentales metafysiske status i den pågældende skole; de følgende tre mere specifikke spørgsmål: først sansning og tænkning, så handling og endelig 'emotioner', de etisk problematiske følelser, der er eller kan være ude af kontrol. Stoikerne behandles først, og i fremstillingen af epikuræerne kan der derfor konstant paralleliseres med stoicismen. Der ligger mere end et tilfælde i denne rækkefølge. Annas nærer noget større sympati for den stoiske 'philosophy of mind' end for den epikuræiske, og jeg tror godt, jeg tør sige, at hendes fremstilling af epikuræismen bliver en smule stedmoderlig af det. Omvendt er hun tilsvarende blind over for visse problemer ved den stoiske teori. Når uenigheden trænger sig på, er det dog som regel hendes stillingtagen

til teorierne, der provokerer; hendes fremstilling af dem ægger mindre til modsigelse, og, hvad der er væsentligt, den er nok kompakt, men alligevel og frem for alt klar.

Der er mængder af detaljer, man kan og gerne ville diskutere, men der er grænser for, hvor detaljeret man kan blive her, så jeg vil indskrænke mig til et par bemærkninger om noget af det efter min mening mest problematiske.

Annas definerer 'fysikalisme' som en teori, der mener, at alt, hvad der eksisterer, kan og skal forklares med begreber, der anvendes i den pågældende filosofis fysik i øvrigt (s. 3). Dualisme er den tese, at de mentale tilstande er af en helt særlig kategori, der ikke kan forklares med paralleler i verden i øvrigt (s. 4). Aristoteles kan være 'fysikalist', fordi hans formbegreb ikke kun anvendes til at forklare, hvad en sjæl er, men til forklaring af, hvad ting er i det hele taget. Til at forklare mental aktivitet betjener den stoiske psykologi sig i høj grad af nogle immaterielle sproglignende størrelser, som hedder *lekta*. Som med Aristoteles' formbegreb er selve immaterialiteten ikke en trussel mod at opfatte stoicismen som en fysikalistisk teori (fysikalisme er ikke det samme som materialisme), men hvis ikke disse immaterielle størrelser fungerer andetsteds end i den menneskelige sjæl, kommer stoikerne faretruende nær til at have indført noget helt enestående i forklaringen af det mentale, hvorved de - efter definitionen - bliver dualister. Nu er hele universet ifølge stoikerne et besjælet væsen, og denne 'verdenssjæl' er det, der holder universet sammen som en helhed. Hvis blot denne 'verdenssjæl' betjener sig af *lekta*, er i det mindste formelt fysikalismen

reddet, men det er netop, hvad Annas betvivler, at den gør - 'It makes no sense ... to think of the world soul employing *lekta* or making assents - at least not in the kind of way characteristic of humans doing these things' (s. 44 n. 22). Annas modsætter sig den linie i fortolkningen af stoicismen, der ser den som et system, hvor alle detaljer kan udledes af hinanden (en - ekstrem - eksponent for denne fortolkning er Johnny Christensen i sin *An Essay on the Unity of Stoic Philosophy*, København 1962). 'Verdenssjælen' er på en måde 'bærer' af denne enhed, og Annas forsøger da også, som vi ser, netop at sondre 'verdenssjæl' og individuel sjæl. Et forsøg på samme linie, omend på andet grundlag, er Troels Engberg-Pedersens *The Stoic Theory of Oikeiosis*, Århus 1990. Troels Engberg forsøger i sin bog navnlig at beskrive tilblivelsen af menneskelig 'fornuft' som en reel proces (at der virkelig bliver noget til), og at forklare den stoiske redegørelse for den frie vilje som en virkelig fri vilje - to ting, der er truet af en alt for omfattende 'verdenssjæl'.

Annas' redegørelse for den måde, hvorpå *lekta* er virksomme i menneskets mentale processer, er ellers lysende klar, noget af det bedste, bogen har at byde på. *Lekta* er særlige 'tanksproglige' størrelser, der rummer *indholdet* af sansoplevelserne og tænkningen. Der findes udover dette indholds niveau også et konkret fysisk niveau, forandringer i den stoflige masse, der udgør 'hjernen', men det niveau kan, mener Annas, ikke i sig selv give en forklaring på, hvad der foregår, når vi tænker. Det er ellers netop, hvad Epikur forsøger at få det til i sin redegørelse for de mentale processer.

Epikur har ikke et mellemliggende 'indholds niveau' mellem sanseoplevelsen og bevidstheden om den, og tænkningen er også en rent fysisk begivenhed. Epikuræisk tænkning foregår rent i billeder (brevet til Herodot 49 - 50). 'But an image cannot express generality. An image theory cannot cope with any form of abstraction, and hence cannot account for thoughts which require it. Maybe we should not concentrate so much on the image but think rather of what the rational soul interprets from the image. This requires considerable interpretative charity, since Epicurus gives us absolutely nothing on this point.' (s. 178) Selv om Epikurs filosofi er vanskelig at forstå på dette punkt, burde Annas måske hellere have fulgt det materiale, vi har til rådighed, end prælle Epikur noget på, han åbenlyst ikke vil have. Andre har i nyere tid forsøgt at følge den usproglige epikuræiske tænkning ud i dens konsekvenser på en mindre afvisende måde, navnlig Elizabeth Asmis (*Epicurus' Scientific Method*, Ithaca 1984) og, på en noget anden måde, David Glidden (i en serie af artikler: 'Epicurus on Selv-Perception', *American Philosophical Quarterly* 16 (1979) 279 - 306, 'Sensus and Sense Perception in the De rerum natura', *California Studies in Classical Antiquity* 12 (1980) 155 - 181; 'Epicurean Semantics', in: *Syzythesis*, Studi sull'epicureismo greco e romano offerti a Marcello Gigante, Napoli 1983, 185 - 226; 'Epicurean Prolepsis', *Oxford Studies in Ancient Philosophy* 3 (1985), 175 - 217 (evt. interesserede kan låne dem af mig, nogle af dem er ikke tilgængelige i Århus)). Det billede, der opstår, er ikke særlig overskueligt, men der findes næppe en redegørelse for det

mentales virkemåde, der ikke er problematisk.

Heller ikke den stoiske teori, som Annas redegør for den, er uproblematisk. Det er intuitivt lettere at forstå, hvordan en sproglig størrelse kan danne basis for generaliseringer, for 'begreber'. Men vi har naturligvis brug for en redegørelse for, hvad forholdet mellem de to niveauer er. '...; the mind or *hegemonikon* of humans can be affected by *lekta*, they [stoikerne] say, although it is not a direct causal influence, since the human mind is the kind of thing that can respond, without physical contact, to the content of an appearance.' (s. 79). Ser vi bort fra den let dualistiske tone af dette, må man spørge: hvis det ikke er en 'direkte kausal påvirkning', hvad er det så for en påvirkning? Og lidt efter: 'the human mind can respond to physical stimulations in a way which produces representations of their content, although the content does not itself produce a physical effect.' Vi modtager altså sanseindtryk, som er fysiske, men har et 'immaterielt' indhold. På baggrund af indholdet foretager vi noget, f. eks. danner vi et alment begreb om det, der er sanset. Medmindre dette almene begreb ikke skal have en fysisk virkelighed i 'hjernen', må bearbejdelsen af indholdet og 'arkiveringen' af resultatet af denne bearbejdelse have en fysisk virkelighed parallelt med virkeligheden på *lekta*-niveauet. Og derved fremviser *lekta* vel en form for fysisk kausalitet? Og endelig, selv om vi skulle finde os i fraværet af en klar forklaring på, hvordan *lekta* indvirker på den fysiske 'hjerne', må vel udseendet af den fysiske 'hjerne' strukturelt minde om den 'hjerne', der som den epikuræiske har nået det samme

resultat uden inddragelse af et 'sprogligt' niveau? Stoikernes teori rejser måske flere spørgsmål, end den besvarer.

Især de første generationer af den stoiske filosofi kender vi i vore dage hovedsageligt gennem indirekte vidnesbyrd, og man kan som regel ikke arbejde med denne periodes stoicisme uden ved at sammenstykke fragmenter fra de mest forskelligartede kilder (beskæftiger man sig med 'philosophy of mind', har man ydermere det problem, at man må bruge fragmenter fra forskellige dele af de behandlede systemer: antik filosofi har ikke en sådan underinddeling (se f. eks. s. 71 n. 1)). Annas er omhyggelig med altid at angive, hvorfra hendes oplysning kommer; hun nøjes ikke med at citere en fragmentsamling, men angiver kilden direkte. Men hun læser ikke hele tekster; ønsker man at se en sådan tilgang, må man læse f. eks. Troels Engbergs ovenfor nævnte bog, der i hovedsagen er en analyse af tredje bog af Ciceros *De finibus*. Annas fortolker systemer, ikke tekster (ønsker man at se en endnu mere udpræget system-tolkning, kan man bruge Johnny Christensens bog - Christensen er meget lidt specifik i sin angivelse af kilder til detaljer i fremstillingen). En indfaldsvinkel, der minder mere om Annas', rummer Gliddens ovenfor nævnte artikler; men der er grund til at understrege, at kildeforholdet med Epikur er anderledes: her *har* vi faktisk hele tekster at fortolke. Ofte er det meget vanskelige tekster, dog, ikke mindst dem, der er bevaret i papyri fra Herkulanum, og en ting, man må fremhæve som helt fremragende ved Annas' bog, er det omfang, hvori hun har sat sig ind i og behersker disse herkulanensiske

tekster, der meget længe har haft vanskeligt ved at trænge ind i de generelle fremstillinger.

For at lade disse betragtninger ende på en praktisk tone: alle de fire fremstillinger, der har været nævnt i det ovenstående, egner sig som hovedværker - de tre bøger naturligvis for sig, og dertil samlet Gliddens tre artikler (måske med et par ekstra tilføjet). Annas' bog er ikke det ringeste valg.

Simon Laursen

Ernst Doblhofer, *Horaz in der Forschung nach 1957*, Darmstadt (Wissenschaftliche Buchgesellschaft) 1992 (Erträge der Forschung bd. 279).

Denne 'Forschungsbericht' søger at redegøre for hovedlinierne af forskningen i Horats fra 1957 til 1987.

I stedet for en egt. indledning fremlægger Doblhofer i kapitel 2 tre områder, hvor kontrasterne i forskningen har været særligt tydelige. For det første i vurderingen af overleveringen, hvor de to Teubnerudgaver (Borszák, Teubner i Leipzig 1984, og Shackleton-Bailey, Teubner i Stuttgart 1985) tegner hver sin ekstreme position: Borszák meget konservativ, Shackleton-Bailey meget innovativ. For det andet 'de nationale skoler': især en uoverensstemmelse mellem den tyske og den italienske forståelse af Horats. For det tredje den moderne litteraturvidenskabs indmarch i Horats-forskningen. For Doblhofer betyder dette navnlig nykritikkens indmarch; hans fremstilling og hans litteraturudvalg til problemstillingen går naturligvis ud over det strengt Horats-relaterede og er udmærket til en introduktion til forholdet mellem filologi og nykri-

tik i det hele taget - et forhold, der ikke sjældent er meget anstrengt.

Derpå følger seks kapitler, der tager fat på problemer i forfatterskabet generelt. Først (i forlængelse af det i 'indledningskapitlet' skitserede) et kapitel om tekstoverleveringen og udgaver. Dernæst et kapitel om altomfattende fremstillinger (først og fremmest Eduard Fraenkels 'Horace' fra 1957). Derefter et om Horats og hans samtidige (navnlig Augustus, Maecenas og Vergil), om 'digteren Horats' (herunder f. eks. forbilleder og tilbagevendende temaer), om 'tænkeren Horats' (dvs. Horats' forhold til filosofi og religion), og om 'kunstneren Horats' (sprog, stil, metrik).

Derpå fire kapitler, der retter sig mod hver sin gruppe af digte i Horats produktion, epoderne (kap. 9), satireerne (kap. 10), oderne (kap. 11) og brevene (kap. 12). Hvert af disse kapitler rummer først en bred fremstilling om hovedproblemerne forbundet med den enkelte digtgruppe, dernæst en fremstilling af et 'Schwerpunkt', et enkelt digt, der har været særligt i fokus i perioden. Disse 'Schwerpunkte' er epode 16, sat. 1, 9, carm. 1, 9; 3, 30 og sækulardigtet, epist. 1, 7; 2, 1 og ars poetica.

Derefter følger selve bibliografien, i alt 1157 titler, arrangeret i overensstemmelse med inddelingen af selve forskningsoversigten. Der er naturligvis enkelte fejl, men de er tilsyneladende ikke mange, og det værste problem, der opstår, er det sædvanlige, uløselige spørgsmål, hvor bestemte bøger hører hjemme. Doblhofers egen *Augustuspanegyrik des Horaz in formalhistorischer Sicht*, Heidelberg 1966, hører f. eks. snarere hjemme under forholdet til Augustus end under 'Die nationalen Schulen', og Carl Beckers *Das*

Spätwerk des Horaz, Göttingen 1963, hører ikke hjemme under 'Oden', da den behandler brevene fuldt så grundigt som oderne fra fjerde bog. Men selv om disse to bøger nok burde have stået andetsteds, er der utallige andre, hvor enhver systematisk anbringelse er problematisk. Selve udvalget af litteratur at omtale er svært at vurdere; det forekommer ikke mig, at der er oplagte udeladelser. Doblhofer har ikke blot udnyttet rubrikken 'Horats' i *L'année philologique*, men indordner mange værker, som sikkert skulle søges andetsteds i APh., f. eks. B. K. Gold (ed.), *Literary and Artistic Patronage in Rome*, Austin 1982 (nr. [259] - [261] i bibliografien) (på den anden side nævner han ikke Gold's bog, *Literary Patronage in Greece and Rome*, Chapel Hill & London 1987). Det er en stor fordel for udbyttet af bogen, at bibliografien udsunder litteratur, der primært retter sig imod et enkelt digt, og anbringer den i separate rubrikker (altså: 'epod. 1' osv.). Særligt i bibliografien over oderne slutter Doblhofer hver af disse sær-rubrikker af med at henviser til mere generelle fremstillinger, hvor det pågældende digt spiller en fremtrædende rolle. Disse særlige henvisninger står direkte efter den sidst anførte artikel i den pågældende rubrik med ordet 'außerdem': - Doblhofer havde gjort sin læser en tjeneste ved at tilstå disse oplysninger en tydeligere grafisk opsætning. Doblhofers eget ståsted i landskabet er naturligvis 'tysk'. I striden om Horats' oprigtighed over for Augustus og i almindelighed går han ind for simplicitet. I sin omtale af det vanskelige spørgsmål, hvordan carm. 1, 34 (parcus deorum cultor) skal fortolkes, om der virkelig var tale om (bare en slags) 'omvendelse',

konkluderer han: 'Als Bilanz über die jüngere Forschung darf man eine numerische, nicht aber argumentative Überlegenheit der Gegner einer 'echten' Konversion verbuchen.' (s. 73)

Han afviser Shackleton-Baileys ekstreme Bentley-kult og de mange konjekture, der følger af den. Konservativ er han på en lidt anden måde når han ubetinget hælder til den klassisk filologiske side i striden med nykritikken. Han kan blive ganske morsom, når skal tage stilling til nykritikkens grundlæggende begreber. F. eks. s. 7: nykritikkens 'Hauptschlagworte sind Begriffe wie imagery, structure, technique, metaphor, close reading, textual approach. Alle Realien im weitesten Sinn des Wortes gelten als 'paradox' und konstituieren die ambiguity, die Zwei- oder Mehrdeutigkeit eines Textes; und wer als Interpret statt zu beschreiben erklären will, läuft Gefahr, verschiedenen Trugschlüssen zu erliegen: Da lauern die autobiographical fallacy, genetic fallacy, intentional fallacy, fallacy of communication, affective fallacy, latent fallacy, ontological fallacy, pathetic fallacy, prosaic fallacy, sincerity fallacy.' Doblhofer er skeptisk, men ikke helt afvisende, som han siger på s. 39; men han går også til modangreb dér og siger, at nykritikerne 'selbst oft einer argen fallacy erliegen, nämlich der Verbannung des Autors aus seinem Werk.' Rundt omkring i bogen giver Doblhofer en lille dumpekarakter (f. eks. s. 13-14 om Shackleton-Bailey, s. 35 om Gordon Williams, s. 31 om Oppermann), men i almindelighed er han metodisk tolerant. Ud fra en (noget tynd) forståelse af Gadammers lære om de nødvendige fordomme, mener han, 'ist die vielstimmige

Konzert der nationalen Schulen auch für die Horazforschung notwendig und fruchtbar' (s. 4); og han ønsker sig s. 11 en fortsat dialektik med nykritikken. Ikke desto mindre ønsker han også ofte en konsensus-løsning (som f. eks. s. 133).

Prisen er 34 DM; bogens ydre usædvanligt moderne for en klassisk filologisk bog - sort og ... pink.

Simon Laursen

Indhold:

Velkomst til de nye studerende	1
Meddelelser fra institutterne	
Fra institut for Oldtids- og Middelalderforskning.....	7
Semesterets undervisning.....	9
Alt andet	
Guido Bastiniani og Claudio Gallazzi, Den genfundne digter.....	23
Giuseppe Torresin, Jeg er uskyldig, jeg har ikke skrevet 'Venezia'	31
Børge Fruelund Jensen, Uddrag af 'Where is the lazy seraphin with ambrosia?'	33
I anledning af	41

Under rubrikken Meddelelser fra Institut for Oldtids- og Middelalderforskning og Institut for Klassisk Arkæologi bringes informationer om institutternes aktiviteter og undervisning. Kun når de er underskrevet med navn ledsaget af funktion i de pågældende organer, har disse meddelelser officiel karakter.

Alle øvrige indlæg dækker udelukkende underskriverens/underskrivernes personlige mening.

ISSN 0106 - 2913

AGORA. Institut for klassisk arkæologi og Institut for Oldtids- og Middelalderforskning, Aarhus Universitet. Red.: Institut for Oldtids- og Middelalderforskning, bygn. 323, 8000 Århus C. Tlf. 86 13 67 11, lok. 365.

Redaktion: Søren Sørensen, Giuseppe Torresin, Connie Møller, Ittai Gradel og Simon Laursen.

Redaktionen ønsker at takke Annette Hoffbeck og Jytte Bisgaard Møller fra det hum. fakultets trykkeri for deres hjælp til fremstillingen af Agora.